

TÜRKÇE EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI

EDİTÖRLER

Bilge BAĞCI AYRANCI
Tuğrul Gökmen ŞAHİN

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-375-461-7	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Türkçe Eğitimi Araştırmaları	47518
Editörler	Baskı ve Cilt
Bilge BAĞCI AYRANCI ORCID iD: 0000-0002-9889-2777	Vadi Matbaacılık
Tuğrul Gökmen ŞAHİN ORCID iD: 0000-0003-2107-9670	Bisac Code
Yayın Koordinatörü	EDU000000
Yasin DİLMEN	DOI
	10.37609/akya.3640

Kütüphane Kimlik Kartı

Türkçe Eğitimi Araştırmaları / ed. Bilge Bağcı Ayrancı, Tuğrul Gökmen Şahin.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
305 s. : tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça ve İndeks var.
ISBN 9786253754617

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Akademisyen Yayınevi yöneticileri, yaklaşık 35 yıllık yayın tecrübesini, kendi tüzel kişiliklerine aktararak uzun zamandan beri, ticarî faaliyetlerini sürdürmektedir. Anılan süre içinde, başta sağlık ve sosyal bilimler, kültürel ve sanatsal konular dahil 3100' ü aşkın kitabı yayımlamanın gururu içindedir. Uluslararası yayınevi olmanın alt yapısını tamamlayan Akademisyen, Türkçe ve yabancı dillerde yayın yapmanın yanında, küresel bir marka yaratmanın peşindedir.

Bilimsel ve düşünsel çalışmaların kalıcı belgeleri sayılan kitaplar, bilgi kayıt ortamı olarak yüzlerce yılın tanıklarındır. Matbaanın icadıyla varoluşunu sağlam temellere oturtan kitabın geleceği, her ne kadar yeni buluşların yörüngesine taşınmış olsa da, daha uzun süre hayatımızda yer edineceği muhakkaktır.

Akademisyen Yayınevi, kendi adını taşıyan “Bilimsel Araştırmalar Kitabı” serisiyle Türkçe ve İngilizce olarak, uluslararası nitelik ve nicelikte, kitap yayımlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Her yıl Mart ve Eylül aylarında gerçekleşecek olan yayımlama süreci, tematik alt başlıklarla devam edecektir. Bu süreci destekleyen tüm hocalarımıza ve arka planda yer alan herkese teşekkür borçluyuz.

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kapsamında İncelenmesi	1
	<i>Selinay PULAT</i>	
	<i>Yasemin Gül GEDİKOĞLU ÖZİLHAN</i>	
Bölüm 2	Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dijital Platformların İnfomal Öğrenmeye Etkisi	31
	<i>Toleen HAOBSH</i>	
	<i>Demet KARDAŞ</i>	
Bölüm 3	Yabancı Dil Olarak Türkçe Fransızca ve İngilizce Öğretiminde Kullanılan Metot Kitaplarının Dinleme Becerisi Açısından İncelenmesi.....	51
	<i>Kübra AYDOĞAN ATASOY</i>	
	<i>Mehmet ALVER</i>	
Bölüm 4	Yabancılara Türkçe Öğretiminde Edebi Metinlerin Kullanımı	67
	<i>Nevin AKKAYA</i>	
Bölüm 5	Türkçe Öğretiminde Metinlerin Görünmeyen Anlamları ve Çıkarım Yapma Mekanizmaları.....	81
	<i>Nil Didem ŞİMŞEK</i>	
Bölüm 6	Ana Dili Eğitiminde ve Yabancı/İkinci Dil Öğretiminde Mizah Unsurlarının Ders Tasarımına Entegrasyonu: Teoriden Uygulamaya Model Önerileri	101
	<i>Furkan Can SOYBAL</i>	
	<i>Hilal ZİNİ</i>	
	<i>Ezgi İNAL</i>	
Bölüm 7	Türkçe Öğretiminde Yapay Zekâ Araçlarının Kullanım Durumları	117
	<i>Ahmet Zeki GÜVEN</i>	
	<i>Halil ÇUKUR</i>	

Bölüm 8	Dil Öğretiminde Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarının Kelime Hazinesinin Kazandırılması ve Geliştirilmesinde Kullanımı	133
	<i>Mesut GÜN</i> <i>Mustafa Barış BAŞTÜRK</i>	
Bölüm 9	Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türkçe Öğretim Programına İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme	155
	<i>Ahmet BAŞKAN</i> <i>Barış TUNABOYLU</i>	
Bölüm 10	2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı Öğrenme Çıktıları Kapsamında Sınıf Düzeylerine Göre Yapay Zekâ ile Dört Temel Dil Becerisi, Dil Yapıları ve Söz Varlığı Etkinlik Örnekleri	175
	<i>Bilge BAĞCI AYRANCI</i> <i>Hatice UYANIK</i>	
Bölüm 11	Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığını Olumsuz Etkileyen Unsurlar	203
	<i>Üzeyir SÜĞÜMLÜ</i> <i>Şefika Gül KASAPOĞLU KONYA</i>	
Bölüm 12	Türkçe Eğitimiyle Kültürel Hafızanın Sürdürülmesi: Mitolojik Anlatılar, Atasözleri ve Deyimlerin Gücü	223
	<i>Nuri KARASAKALOĞLU</i> <i>Beril ÇAKAN POLAT</i>	
Bölüm 13	Besim Akımsar'ın Kovan (1943-1947) Dergisinde Yayımladığı “Katır” ve “Dekor Değişti” Adlı Hikâyeleri Üzerine Yapısal ve Tematik Bir İnceleme	241
	<i>Feyzanur DEDE</i>	
Bölüm 14	Türkçe Öğretimi ile Çocuklar için Felsefe Eğitimi P4C'nin Teorik Bağlamda İlişkilendirilmesi	267
	<i>Salim DURUKOĞLU</i> <i>Esin GÜNEŞ ŞAHİN</i>	

YAZARLAR

Prof. Dr. Nevin AKKAYA
Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet ALVER
Giresun Üniversitesi

Kübra AYDOĞAN ATASOY
Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Bilge BAĞCI AYRANCI
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Mustafa Barış BAŞTÜRK
Yüksek Lisans Öğrencisi,
Duisburg-Essen Üniversitesi,
Türkistik Enstitüsü

Doç. Dr. Ahmet BAŞKAN
Hitit Üniversitesi

Halil ÇUKUR
Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz
Üniversitesi, Eğitim Bilimleri
Enstitüsü

Feyzanur DEDE
Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale
Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü

Dr, Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU
İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi

**Dr. Öğr. Üyesi Yasemin Gül
GEDİKOĞLU ÖZİLHAN**
Burdur Mehmet Akif Ersoy
Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal
Bilimler Eğitimi Bölümü

Esin GÜNEŞ ŞAHİN
Doktora Öğrencisi, Millî Eğitim
Bakanlığı, Türkçe Öğretmeni

Prof. Dr. Mesut GÜN
Mersin Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal
Bilimler Eğitimi Bölümü

Ahmet Zeki GÜVEN
Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi

Toleen HAOSBH
Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi
Üniversitesi, Gazi Eğitim Bilimleri
Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak
Türkçenin Öğretimi

Öğr. Gör. Ezgi İNAL
İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Nuri KARASAKALOĞLU
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Doç. Dr. Demet KARDAŞ
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim
Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Şefika Gül KASAPOĞLU KONYA
Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı

Arş. Gör. Beril ÇAKAN POLAT
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Selinay PULAT
Öğretmen, Şanlıurfa/Viranşehir
Gözlek Ortaokulu

Furkan Can SOYBAL
Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı

Doç. Dr. Üzeyir SÜĞÜMLÜ
Ordu Üniversitesi

Doç. Dr. Nil Didem ŞİMŞEK
Süleyman Demirel Üniversitesi,
Türkçe Eğitimi AD.

Barış TUNABOYLU
Yüksek Lisans Öğrencisi, Hitit
Üniversitesi

Hatice UYANIK
Yüksek Lisans Öğrencisi, Aydın
Adnan Menderes Üniversitesi

Hilal ZİNİ
Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM 1

ÇOCUK EDEBİYATI YAPITLARININ ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME KAPSAMINDA İNCELENMESİ¹

Selinay PULAT²

Yasemin Gül GEDİKOĞLU ÖZİLHAN³

GİRİŞ

Çocuk Hakları

Çocuk hakları, kanunların ve toplum kurallarının desteği ile tüm çocukların sahip oldukları sosyolojik, psikolojik, politik ve fiziksel hakların tamamı olarak kabul edilen kazanımlardır (Sak, 2018, s. 56). Çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve psikolojik gelişimlerini destekleyebilmeleri için de birtakım özel haklara sahip olmaları gerekmektedir. Çocuk hakları, çocukların gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek tüm durumlardan korunması ve sağlıklı bir gelişim gösterebilmeleri için eğitim, sağlık, barınma ve eğlenme gibi temel konularda destek olunmasını içeren haklar olarak belirtilmektedir (Hançer, 2019, s. 16). Bu hakların uluslararası hukuksal bir yapıya kavuşması için 1979 yılından itibaren başlanarak çocukların korunmasına yönelik evrensel bir sözleşmenin hazırlanmasına ilişkin çalışmalar başlamış ve 10 yıl sonra 1989 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi hukuksal dayanağına kavuşmuştur. Bu sözleşme ile çocuk hakları, sözleşmeyi kabul eden üye ülkeler arasında ortak bir değer olarak görülmeye başlanmıştır (Akyüz, 2018, s. 45). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel amacı çocukların fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal açı-

¹ Bu çalışma Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programında 2024 Şubat ayında, ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazarın tamamladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Öğretmen, Şanlıurfa/ Viranşehir Gözlek Ortaokulu, selinay.97@hotmail.com, ORCID iD: 0009-0005-3154-4769

³ Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, ygedikoglu@mehmetakif.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3293-8995

çocukların psikolojik gelişimini olumsuz etkileyebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, bu konuların dengeli ve pedagojik olarak uygun bir şekilde ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Katılma hakkı ile ilgili ifadelerin diğer hak kategorilerine kıyasla daha az yer aldığı tespit edilmiştir. Çocukların toplum içinde kendilerini ifade etmeleri ve karar alma süreçlerine katılmalarını teşvik eden unsurların eserlerde yeterince yer bulamaması, bu konuda bir eksiklik olduğunu göstermektedir. Çocukların görüşlerinin alınması, onların bireysel gelişimleri ve özgüven kazanmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Gelişme hakkı kapsamında en fazla vurgulanan maddenin eğitim hakkı olduğu belirlenmiştir. Eğitim hakkı özellikle kırsal bölgelerde kız çocuklarının okula gönderilmemesi bağlamında ele alınmış ve bu konuda toplumsal farkındalık yaratmayı amaçlayan anlatılara yer verilmiştir. Bunun yanı sıra, çocukların sınıfsal ve kültürel gelişimlerine katkı sağlayan etkinliklere katılmalarını teşvik eden ifadeler de belirli eserlerde işlenmiştir. Çocuk edebiyatı eserlerinde tarihsel olayların çocuk bakış açısıyla anlatıldığı örneklere de rastlanmıştır. Örneğin, “Sıcacık Bir Yuva” adlı eser, 2. Dünya Savaşı’na bir çocuğun gözünden ele alarak savaşın çocuklar üzerindeki etkilerini yansıtmayı amaçlamıştır. Bu tür eserler, çocukların tarihsel olaylara duyarlılık kazanmalarına ve empati yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Sonuç olarak, çocuk edebiyatı eserleri, çocukların haklarını öğrenmelerine ve içselleştirmelerine katkıda bulunmaktadır. Ancak bazı hak kategorilerinin (özellikle katılma hakkı) yeterince vurgulanmadığı ve korunma hakkına ilişkin ifadelerin büyük ölçüde olumsuz kurgular üzerinden işlendiği görülmüştür. Çocukların haklarını daha bilinçli öğrenebilmeleri ve sağlıklı bir psikolojik gelişim süreci geçirebilmeleri için, çocuk edebiyatı eserlerinin pedagojik açıdan daha dengeli bir şekilde ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, çocuk edebiyatı yazarlarının ve yayınevlerinin çocuk haklarını gözetken, çocukların duygusal ve bilişsel gelişimlerine katkıda bulunan içerikler üretmeleri büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Akyüz, E. (2018). *Çocuk hukuku: Çocuk hakları ve korunması*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Avcı, Y. Y. (2017). Mehmet Güler’in kalemiyle çocuk işçiler. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 9(1), 18-29.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 2, 27-40.
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. SAGE Publications.
- Dikmen, A. (1998). *Çocuk haklarına dair sözleşme çerçevesinde İstanbul’da çalışan çocuklar üzerine*

- bir değerlendirme* (Yayımlanmamış doktora tezi). Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erbay, F. & Öztürk Samur, A. (2018). Anne ve babaların çocuk kitapları hakkındaki genel görüşleri ile çocukların alıcı dil gelişim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4), 1063-1073.
- Gözütok, D. (2019). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gül, S. (2019). *Çocuk hakları kapsamında suçla sürüklenen çocukların gözaltına alınması ve Türk hukuku* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Gürçan, A. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri ve SPSS uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hançer, G. (2019). *Çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Karaman Kepenekçi, Y., & Aslan, C. (2011). Okul öncesi döneme seslenen kitaplarda çocuk hakları. *Eğitim, Araştırma ve İnceleme Dizisi-1*, Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyat Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Kuckartz, U., Rädiker, S., & Vey, M. A. (2016). *MAXQDA: Nitel veri analizi için yazılım* [MAXQDA: Software for qualitative data analysis]. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Maltepe, S. (2013). Aytül Akal'ın öykülerinde çocuk hakları. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 15(58), 141-156.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- Namlı Altıntaş, İ., & Ünveren Tüzün, D. (2021). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi bağlamında çocuk edebiyatı: *Dağdaki Kaynak* romanı örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 49-64.
- O'Brien, R., Cousins, B., & Atkinson, P. (2011). *Qualitative research with text, image and sound: A practical handbook for analysis*. SAGE Publications.
- Özdemir, G., & Uslu, A. (2019). Çocuk edebiyatında insan haklarına yer verme. *Çocuk Edebiyatı Dergisi*, 12(2), 353-373.
- Sak, R. (2018). Dünya'da ve Türkiye'de çocuk haklarının genel durumu. *Çocuk hakları içinde* (s. 56-72). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sever, S. (2015). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. N. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Turanlı, K. (2004). *Birleşmiş milletler çocuk hakları sözleşmesi çerçevesinde çocuğun ekonomik sömürüyön korunma hakkı* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Türkyılmaz, M., & Kuş, Z. (2014). İlköğretim 100 temel eserde çocuk hakları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 39-63.
- UNICEF. (2004). *Çocuk Hakları Sözleşmesi*. UNICEF.
- Uysal, A., & Kızılkaya, M. C. (2016). Çocuk edebiyatında yoksulluk ve çocuk hakları. *Journal of International Social Research*, 9(48), 1265-1273.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, S., & Uzun, N. (2016). Çocuk edebiyatında çocuk hakları: Türkiye'de yayınlanan çocuk edebiyatı dergilerinde bir araştırma. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 1055-1070.

BÖLÜM 2

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİJİTAL PLATFORMLARIN İNFORMAL ÖĞRENMEYE ETKİSİ

Toleen HAOBŞH¹
Demet KARDAŞ²

GİRİŞ

Günümüzde geliştirilen dil öğrenme yolları sayesinde dil edinme süreçleri çeşitlenmiştir. Teknoloji çağıyla birlikte daha etkili, modern, verimli ve dijital platformlara kadar uzanan “İnformal Öğrenme” denen yeni bir dil öğrenme yolu ortaya çıkmıştır. İnformal öğrenme terimi ilk kez Knowles tarafından öncü çalışması *Informal Adult Education* (1950) ile tanıtılmış ve yaygınlaştırılmıştır. Lightbown ve Spada (2001), informal öğrenme ortamını, yetişkin öğrencinin hedef dile evde, iş yerinde veya sosyal etkileşim yoluyla maruz kaldığı bağlamlar olarak tanımlanmaktadır. İnformal öğrenme ortamları, dil öğrenimi ve temel dil becerilerinin gelişiminde bireyden bireye dikkat çekici farklılık göstermektedir.

Ayrıca, eğitimde teknolojinin kullanılması artık kaçınılmaz bir gereklilik hâline gelmiştir. Mobil uygulamalar ve çevrimiçi kaynaklar ikinci dil öğreniminde giderek daha kullanışlı hâle gelirken öğretmenler bu uygulamaları daha fazla önermektedir. (Karademir vd., 2019).

Sınıfta kullanılan materyal çeşitliliği de dikkat çekicidir. Dil öğretmek için gerçek objelerden akıllı dijital tahtalara kadar çok sayıda araç kullanılmaktadır. Dil öğrenimi, görsel materyaller sayesinde daha kalıcı hale gelir. Bu nokta, işitsel ve görsel araçların faydaları üzerine yapılan araştırmalarda sık sık vurgulanmıştır (Bonsignori, 2018). Görsel-işitsel araçlar, özellikle filmler ve videolar,

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi, t.haobsh@gmail.com, ORCID iD: 0009-0000-5478-9543

² Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, demetkardas@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-0222-6794

Chen vd. (2021) çalışmalarında, teknolojinin dil öğrenimindeki rolünü incelemiş, teknolojik araçların öğretim materyallerine entegrasyonunun, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına göre özelleştirildiğinde dil öğrenimindeki başarıyı artırabileceğini ortaya koymuştur. İnternet hizmetleri ve mobil uygulamaların sağladığı imkanlar, tamamen yeni öğrenme modellerinin oluşturulmasına izin vermiştir. Bu modeller, öğrenme ortamını genişletmiş, ana dil konuşucularıyla iletişim kurma şansını artırmış ve kelime dağarcığını ve dilbilgisini geliştirmek için yeni yollar keşfetmiştir (Richards, 2015).

Eğitim politikalarında dijital platformların dil öğrenimi üzerindeki etkisi dikkate alınarak eğitim müfredatlarına dijital öğrenme materyallerinin entegre edilmesi önerilmektedir. Özellikle informal öğrenme yöntemlerinin formal eğitimle uyumlu hale getirilmesi için öğretmenlerin dijital araçları nasıl daha etkili kullanabileceklerine dair düzenli olarak hizmet içi eğitim almaları sağlanabilir. Ayrıca, dijital platformlardan elde edilen öğrenme çıktılarının ölçülebilir hale getirilmesi için standart değerlendirme kriterleri oluşturulabilir (Pongsakdi, Kortelainen ve Veermans, 2021).

Dijital platformlar ve informal öğrenme, dil öğrenme sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. İnfomal öğrenme, öğrencilerin kendi hızlarında öğrenmelerine olanak tanırken, aynı zamanda onları daha interaktif ve etkili bir dil öğrenme deneyimiyle tanıştırır. Bu süreç, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmelerini, kültürel farkındalık kazanmalarını ve daha doğal bir şekilde dil kullanımlarını öğrenmelerini sağlamaktadır. Eğitimde teknoloji kullanımının yaygınlaşması, bu sürecin verimliliğini artırırken, geleneksel sınıf içi öğrenme yöntemlerine ek olarak, öğrencilerin dil öğrenme potansiyelini oldukça yükseltmektedir.

Sonuç olarak, öğrencilerin bireysel öğrenme süreçlerini desteklemek amacıyla özelleştirilmiş dijital içeriklerin üretilmesi teşvik edilmelidir. Bu sayede, öğrenciler hem bağımsız bir şekilde dil öğrenme fırsatı bulacak hem de sınıf içinde öğrendiklerini gerçek hayatta uygulayabilecekleri ortamlara daha kolay erişebileceklerdir.

KAYNAKLAR

- Alm, A. (2021). Language learning with Netflix: From extensive to intra-formal learning. *The EuroCALL Review*, 29(1), 81–92. <https://doi.org/10.4995/eurocall.2021.14276>
- Ashcroft, R. J., Garner, J. & Hadingham, O. (2018). Incidental vocabulary learning through watching movies. *Australian Journal of Applied Linguistics*, 1(3), 135–147. <https://doi.org/10.29140/ajal.v1n3.89>
- Bahrani, T., Tam Shu Sim & Nekoueizadeh, M. (2014). Second language acquisition in informal setting. *Theory & Practice in Language Studies*, 4(8), 1714–1723. <https://doi.org/10.4304/tpls.4.8.1714-1723>

- Bonsignori, V. (2018). Using films and TV series for ESP teaching: A multimodal perspective. *System*, 77, 58–69. <https://doi.org/10.1016/j.system.2018.01.005>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2022). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Çangal, Ö. (2021). Dil öğretiminde YouTube'ün kullanımı: Yabancılara Türkçe öğretenlerin deneyimleri ve bakış açıları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Ö10, 63–80. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1009040>
- Chen, X., Zou, D., Xie, H., & Cheng, G. (2021). Twenty years of personalized language learning: topic modeling and knowledge mapping. *Educational Technology & Society*, 24(1), 205–222. <https://www.jstor.org/stable/2697786>
- Çakmak, F. (2020). Social networking and language learning: Use of Instagram (IG) for evaluating oral communication skills. A. Andujar (Ed.), *Recent tools for computer – and mobile-assisted foreign language learning* (ss. 814-835). IGI Global. <https://www.irma-international.org/chapter/social-networking-and-language-learning/238662/>
- Çakmak, F. (2023). Using Instagram for teaching literary texts. *International Journal of Language Academy*, 11(3), 264–276. <http://dx.doi.org/10.29228/ijla.71066>
- Dizon, G. (2018). Netflix and L2 learning: A case study. *The EuroCALL Review*, 26(2), 30–40. <https://doi.org/10.4995/eurocall.2018.9080>
- Dressman, M., & Sadler, R. W. (Eds.). (2019). *The handbook of informal language learning*. John Wiley & Sons Ltd.
- Eroğlu, S. & Eroğlu, Z. (2023). Yabancı dil öğretiminde dijital platformlar: YouTube, Spotify, Netflix ve podcast. In A. Okur & G. H. Demirdöven (Eds.), *Yabancı dil olarak dijital Türkçe öğretimi* (s. 689-715). Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Feng, Y. & Webb, S. (2020). Learning vocabulary through reading, listening, and viewing. *Studies in Second Language Acquisition*, 42(3), 499–523. <https://doi.org/10.1017/S0272263119000494>
- Hung, I-C., Kinshuk, Chen, N-S. (2018). Embodied interactive video lectures for improving learning comprehension and retention. *Computers & Education*, 117, 116–131. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.10.005>
- Karademir, T., Alper, A., Soğuksu, A. F. & Karababa, Z. C. (2019). The development and evaluation of self-directed digital learning material development platform for foreign language education. *Interactive Learning Environments*, 29(4), 600–617. <https://doi.org/10.1080/10494820.2019.1593199>
- Karhapää, A., Hämäläinen, R. & Pöysä-Tarhonen, J. (2023). Digital work practices that promote informal workplace learning: Digital ethnography in a knowledge work context. *Studies in Continuing Education*, 47(1), 1–18. <https://doi.org/10.1080/0158037x.2023.2274596>
- Kim S., & K., H.-C. (2021). The benefits of YouTube in learning English as a second language: A qualitative investigation of Korean freshman students' experiences and perspectives in the U.S. *Sustainability*, 13(13), 1–16. <https://doi.org/10.3390/su13137365>
- Kökçü, Y. (2023). Dil öğretiminde kullanılan dijital yardımcıları: Web 2.0 araçları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 36, 48–66. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1369057>
- Lightbown, P.M. & Spada, N. (2001). *How languages are learned*. Oxford University Press.
- Lee, T., & Cho, V. (2025). Enhancing language learning through generative artificial intelligence in blended learning: An empirical study on productive and receptive of informal digital learning English. *Journal of Educational Technology Systems*, 53(3), 143–169. <https://doi.org/10.1177/00472395241266454>
- Netflix. (2025). *Annual report on form 10-K for the fiscal year ended December 31, 2024*. U.S. Securities and Exchange Commission. <https://ir.netflix.net/financials/annual-reports-and-proxies/default.aspx>

- Makhanova, Z., Arynbayeva, R. & Pavlovskaya, O. (2023). The linguocultural phenomenon of internet resources: the effectiveness of using podcasting in the Russian language learning. *Education and Information Technology*, 28, 16333–16348. <https://doi.org/10.1007/s10639-023-11820-7>
- Meden, E., Radovan, M., & Štefanc, D. (2024). Podcasts and informal learning: Exploring knowledge acquisition and retention. *Education Sciences*, 14(10), Article 1129. <https://doi.org/10.3390/educsci14101129>
- Mehrvarz, M., Keshavarzi, F., Heidari, E. & McLaren, B. M. (2023). *Improving computational thinking: the role of students' networking skills and digital informal learning*. *Interactive Learning Environments*, 32(10), 6081–6095. <https://doi.org/10.1080/10494820.2023.2249049>
- Paivio, A. (1986). *Mental representations: A dual coding approach*. Oxford University Press.
- Plass, J. L., Chun, D. M., Mayer, R. E. & Leutner, D. (1998). Supporting visual and verbal learning preferences in a second-language multimedia learning environment. *Journal of Educational Psychology*, 90(1), 25–36. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.90.1.25>
- Peters, E., & Webb, S. (2018). Incidental vocabulary acquisition through viewing L2 television and factors that affect learning. *Studies in Second Language Acquisition*, 40(3), 551–577. <https://doi.org/10.1017/S0272263117000407>
- Pongsakdi, N., Kortelainen, A., & Veermans, M. (2021). The impact of digital pedagogy training on in-service teachers' attitudes towards digital technologies. *Education and Information Technology*, 26, 5041–5054. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10439-w>
- Richards, C. J. (2015). The changing face of language learning: Learning beyond the classroom. *RECL Journal*, 46(1), 5–22. <https://doi.org/10.1177/0033688214561621>
- Reinders, H., Lai, C., & Sundqvist, P. (Eds.). (2022). *The Routledge handbook of language learning and teaching beyond the classroom*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003129840>
- Rezai, A., Soyoo, A., & Reynolds, B. L. (2024). Informal digital learning of English and EFL teachers' job engagement: Exploring the mediating role of technological pedagogical content knowledge and digital competence. *System*, 122, Article 103276. <https://doi.org/10.1016/j.system.2024.103276>
- Sánchez-Auñón, E., Férrez-Mora, P. A., & Monroy-Hernández, F. (2023). The use of films in the teaching of English as a foreign language: A systematic literature review. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*, 8, 10. <https://doi.org/10.1186/s40862-022-00183-0>
- Song, D., & Bonk, C. J. (2016). Motivational factors in self-directed informal learning from online learning resources. *Cogent Education*, 3(1), 1205838. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2016.1205838>
- Wang, H.-C. & Chen, C.W.-Y. (2019). Learning English from YouTubers: English L2 learners' self-regulated language learning on YouTube. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 14, 333–346. <https://doi.org/10.1080/17501229.2019.1607356>
- Winke, P., Gass, S. & Sydorenko, T. (2010). The effects of captioning videos used for foreign language listening activities. *Language Learning & Technology*, 14(1), 65–86. <http://llt.msu.edu/vol14num1/winkegasssydorenko.pdf>
- Yaacob, A., Amir, A. S. A., Asraf, R. M., Yaakob, M. F. M., & Zain, F. M. (2021). Impact of YouTube and video podcast on listening comprehension among young learners. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, 15(20), 4–19. <https://doi.org/10.3991/ijim.v15i20.23701>
- Zhao, Y., Llorente, A. M. P., & Gomez, M. C. S. (2021). Digital competence in higher education research: A systematic literature review. *Computers & Education*, Article 104212. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104212>

BÖLÜM 3

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE FRANSIZCA VE İNGİLİZCE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN METOT KİTAPLARININ DİNLEME BECERİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

Kübra AYDOĞAN ATASOY²
Mehmet ALVER³

GİRİŞ

Dil eğitimi ve öğretimi sürecinin en önemli iki boyutu anlama ve anlatmadır. Anlama, “dinleme ve okuma” becerilerini; anlatma ise “konuşma ve yazma” becerilerini kapsamaktadır (Kavcar, Oğuzkan & Sever, 1999). Anlama becerilerinden biri olan, diğer dil becerilerinden önce kazanılan ve çoğu öğrenmenin temelini oluşturan dinleme, “seslerin ve varsa konuşma görüntülerinin farkında olma ve onlara dikkat vermeyle başlayan, belli işitsel işaretlerin tanınması ve hatırlanmasıyla süren ve anlamlandırılmasıyla son bulan psikolojik bir süreç”tir (Ergin & Birol, 2000).

İletişimin ve öğrenmenin temelinde yer alan ve ilk edinilen anlama becerisi olan dinleme becerisi, sözlü mesajları doğru olarak anlayabilme etkinliği olarak tanımlanır (Özbay, 2006). Demirel ve Şahinel'e (2006) göre dinleme, “konuşan kişinin vermek istediği mesajı pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliği”dir. Dinleme; “içinde dikkati, sözlü ve sözsüz mesajları barındıran, işitilen şeylerin zihinde düzenlenmesini, bilgilerin hem kısa hem de uzun süreli olarak zihinde tutulmasını ve bunlarla ilgili cevaplar vermeyi gerektiren, anlamın yapılandırılmaya çalışıldığı, anlamaya dayalı aktif bir süreç”tir (Doğan, 2010). Yine konuşmada ortaya atılan düşünceleri

¹ Bu çalışma 19-21 Ekim 2023 tarihlerinde Sakarya’da düzenlenen XV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, kbraydgn06@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-8343-8339

³ Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, mehmetalver2806@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-4832-7363

geliştiren metodolojiye sahip görünmektedir. Fransızca öğretiminde kullanılan *Édito*, orta düzeyde dinleme materyali sunması, soruların daha analitik ve düşünmeye dayalı olması ve görece dengeli bir yöntem izlemesi açısından akademik ve eleştirel dinleme gelişimi için etkili bir yaklaşım sunmaktadır.

Bu doğrultuda, bazı öneriler sunulabilir. Metot kitaplarında dinleme becerisine daha fazla yer verilmeli ve dinleme materyali sayısı mümkün olduğunca artırılmalıdır. Açık uçlu ve boşluk doldurma sorularının yanı sıra, eşleştirme ve işaretleme gibi etkinliklerin daha fazla kullanılması, dinleme becerilerini geliştirmede faydalı olacaktır. Ayrıca, katılımsız dinleme yerine tahmin ederek dinleme gibi öğrenciyi sürece daha fazla dâhil eden stratejilerin eklenmesi gerekmektedir. Headway metodolojisi, dinleme etkinlikleri açısından daha geniş bir uygulama alanı sunduğundan, Türkçe öğretimi için de benzer bir yapı oluşturulabilir.

KAYNAKLAR

- Aytan, T. (2011). *Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri*. (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bölükbaş, F., Keskin, F., & Gedik, E. (2022). *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı A2*. İstanbul: Kültür Sanat Yayınevi.
- Brown, H. D., & Lee, H. (2015). *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy* (4. baskı). NY: Pearson.
- Buck, G. (2001). *Assessing listening*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cunningsworth, A. (1995). *Choosing your coursebook*. Oxford: Heinemann Publishers.
- Demirel, Ö., & Şahinel, M. (2006). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğan, Y. (2010). Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma. *TÜBAR*, 27, 263-274.
- Doğan, B. (2019). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde dinleme/izleme eğitimi ve etkinlik örnekleri. İ. Erdem, B. Doğan & H. Altunkaya (Ed.), *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi* içinde (ss. 69-94). Ankara: Pegem Akademi.
- Ergin, A., & Birol, C. (2000). *Eğitimde iletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Field, J. (2010). Listening in the language classroom. *ELT Journal*, 64(3), 331-333.
- Gilakjani, A. P. & Sabouri, N. B. (2016). The significance of listening comprehension in English language teaching. *Theory and Practice in Language Studies*, 6(8), 1670-1680.
- Harmer, J. (2007). *The practice of English language teaching* (4. baskı). UK: Pearson Education Ltd.
- Heu, E., & Abou-Samra, M. (2016). *Édito A2*. Italie: Didier.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., & Sever, S. (1999). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Engin Yayınları.
- Newton, J. M., & Nation, I. S. P. (2020). *Teaching ESL/EFL listening and speaking*. New York: Routledge.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II*. Ankara: Öncü Kitap.
- Rost, M. (2013). *Teaching and researching: Listening*. New York: Routledge.
- Richards, J. C. (2001a). The role of textbooks in a language program. *Cambridge University Press*.
- Richards, J. C. (2001b). *Curriculum development in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Soars, L., Soars, J., & Hancock, P. (2019). *Headway A2*. Oxford: Oxford University Press.

- Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taşer, S. (2000). *Konuşma eğitimi*. İstanbul: Papirus Yayınları.
- Tomlinson, B. (1998). *Materials development in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vandergrift, L., & Goh, C. (2012). *Teaching and learning second language listening: Metacognition in action*. New York: Routledge.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

BÖLÜM 4

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE EDEBİ METİNLERİN KULLANIMI

Nevin AKKAYA¹

GİRİŞ

Değişen ve dönüşen teknolojik, bilimsel, ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerle çevrili günümüz dünyasında, sağlıklı iletişim kurabilmek ve etkileşimde bulunabilmek için iletişim araçlarının önemi gittikçe artmaktadır. Mevcut dünya koşullarının değişmesi ile birlikte toplumların birbirleri ile olan iletişim biçimleri farklılaşmış, etkileşim alanları da farklılık göstermiştir. Bu farklılıklar içerisinde toplumların sahip oldukları dilsel, kültürel ve edebi değerlerin önemi yadsınmaz bir gerçeklik olarak yer almaktadır. Dil, kültürün ve edebiyatın taşıyıcısı olmakla birlikte o toplumun birlik ve beraberliğini de temsil eden en önemli milli kimliklerinden biridir. Bu nedenle, geçmişten günümüze pek çok araştırmacı, dilin farklı yönleriyle ilgili çalışmalar yapmışlardır ve dille ilgili araştırmalar hala aynı önem ve özenle devam etmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmada alan yazındaki kaynakları ve edebi kaynakları inceleyerek Yabancılar Türkçe öğretimi alanında edebi metinlerin kullanımı üzerine fikir sahibi olmak ve okuyuculara ilgili konu hakkında bilgi verebilmek amaçlanmıştır. Edebi metinler üzerinden Yabancılar Türkçe Öğretimi üzerine yapılan çalışmaların kültür farkındalığını arttıracığı ve buna bağlı olarak dil öğrenme sürecine katkıda bulunacağı düşüncesinin gerekçesiyle bu amaç doğrultusunda araştırmanın veri toplama araçlarını Yabancılar Türkçe öğretimi alanında yazılı ve dijital kaynaklarla beraber edebi eserler oluşturmuştur. Araştırma yöntemi olarak, mevcut yazılı ve dijital belgelerin sistematik bir şekilde incelenmesini sağlayan ve özellikle sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılmakta olup farklı veri kaynaklarından ya-

¹ Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, nevin.akkaya@deu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-7222-4562

KAYNAKLAR

- Akarsu, B. (1993). *Wilhelm Von Humbolt'da dil-kültür bağlantısı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dil bilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bölükbaş, F. ve Keskin, F. (2010). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metinlerin kültür aktarımındaki işlevi. *Turkish Studies*, 5(4), 221-235.
- Çepni, S. (2021). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*, 5. Baskı. Bursa: Ekin yayınevi.
- Demircan, Ö. (2013). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Dilidüzgün, Ş. (1995). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazımsal metinler*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eker Ö. G. (2011). *Kültürel aktarımda iletişim yöntemi olarak halk edebiyatı ürünleri*. (Türk Halk Edebiyatı El Kitabı içinde). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Fink, C. ve Mairitsch, B. (2003). *Cultural awareness*. In Hanak, M & Newby, H. D. (Eds) *Second language acquisition: The interface between theory and Practise*, 48-69).
- Güvedik, T. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil-kültür ilişkisi bağlamında yazımsal metinlerin temel söz varlığı açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Kaplan, M. (2009). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kılınç, A.ve Şahin, A. (Ed.) (2012). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi (YDTÖ)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Leather, S. (2001). Training across cultures: content, process and dialogue. *ELT Journal*, 55(3), 228-237).
- Odacı, S. (2018). Toplumsal ve bireysel bilincin ortak referans çerçevesi olarak edebî metinlerin yabancılarla Türkçe öğretimindeki yeri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1187-1197.
- Yurtseven Üze, F. (2010). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazımsal metinlerin yeri ve önemi*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BÖLÜM 5

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE METİNLERİN GÖRÜNMEYEN ANLAMLARI VE ÇIKARIM YAPMA MEKANİZMALARI

Nil Didem ŞİMŞEK¹

GİRİŞ

Okuma anlama becerisi, bireylerin akademik ve günlük yaşamlarında başarılı olabilmeleri için son derece önemlidir. Okuma süreci, yalnızca metindeki açık bilgileri anlamakla sınırlı kalmaz, aynı zamanda metinde doğrudan ifade edilmeyen görünmeyen anlamları ve örtük bilgileri de içselleştirmeyi gerektirir. Özellikle Türkçe öğretiminde, öğrencilerin metinlerdeki gizli anlamları keşfetmeleri ve çıkarım yapma mekanizmalarını kullanmaları, onların eleştirel düşünme, yorumlama ve sorgulama becerilerini geliştirmelerine katkı sağlar. Metinlerdeki görünmeyen anlamları yakalayabilmek için okuyucunun sadece metin tabanlı bilgilere değil, aynı zamanda kendi ön bilgilerine, deneyimlerine ve zihinsel modellerine de başvurması gerekir. Bu süreçte, çıkarım yapma becerisi, okuyucunun metindeki örtük ilişkileri fark etmesine ve metni daha derinlemesine anlamlandırmasına yardımcı olur. Literatürde farklı düzeylerde ele alınan çıkarımlar, okuyucuların hem cümleler arasındaki küçük ölçekli ilişkileri hem de metnin genel bağlamıyla uyumlu bütüncül anlamları kavramalarına olanak tanır.

Bu kitap bölümü, Türkçe öğretiminde çıkarım yapma becerisinin okuma metinlerini analiz edebilme ve eleştirel okuma yapabilme açısından oldukça önemli olduğu varsayımından yola çıkılarak yazılmıştır. Türkçe derslerinde yaygın bir şekilde okuma metinlerinin analizi, alışıldık bir metin bilgisiyle yapılmaktadır. Oysaki metin, küçük ve büyük ölçekli yapı eşliğinde incelenmesi gereken bir kavramdır. Bu açıdan Türkçe ders kitaplarındaki metinlere yönelik somut analizler yapılması konusunda hem öğretmenlerin hem öğrencilerin zorlandıkları

¹ Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkçe Eğitimi AD., nilsimsek@sdu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0002-3494-1971

rencilerin çıkarım yapma süreçlerine aktif katılımını teşvik etmektedir. Bu yaklaşımlar, öğrencilerin metinler üzerinden kendi anlam yapılarını inşa etmelerine olanak tanıyarak, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini güçlendirecektir.

Sonuç olarak, Türkçe öğretiminde metinler aracılığıyla çıkarım yapma becerilerinin geliştirilmesi, öğrencilerin yalnızca yüzeysel okuma becerilerinin ötesine geçerek metnin çok katmanlı anlam dünyasına erişmelerine olanak tanımaktadır. Bu durum, bireysel eleştirel okuryazarlığın yanı sıra, toplumsal bilinç ve katılımın da artmasına zemin hazırlamaktadır. Yukarıda belirtilen güçlü önerilerin dışında Türkçe ders kitaplarında eleştirel okuma bileşenlerinden (analitik okuma/metin organizasyonuna yönelik okuma, değerlendirme, yorumlama, sorgulama vb.) oluşan etkinliklerin sayısı artırılabilir. Bu nedenle farklı metin tür ve yapılarına yönelik çeşitlendirmeler olabilir. Örtük anlam taşıyan içeriklerle Türkçe ders kitapları zenginleştirilebilir. Böylece öğrencilerin metnin derin yapısına yönelik çalışmaları beşinci sınıftan başlayarak aşamalı bir şekilde genişletilebilir. Ayrıca öğretmenler yeni stratejiler geliştirerek öğrencilere örtük anlamları soyuttan somuta sistemli bir şekilde kavratırlar.

Araştırma ve Yayın Etiği Açıklaması: Bu kitap bölümünde çıkar çatışması yaratacak ya da etik ihlal doğuracak bir araştırma üslubu kullanılmamıştır. YÖK bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesine uygun hareket edilmiştir. Sadece ders planı* oluşturulurken Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber 2024 formatına uygun şekilde ÜYZ'den yararlanılmış, değişiklikler yapılarak genişletilmiştir.

KAYNAKLAR

- Bayat, N. & Çetinkaya, G. (2020). Çıkarım becerisi ile okuduğunu anlama arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 45(203).
- Cain, K. & Oakhill, J.V. (1999). Inference making ability and its relation to comprehension failure in young children. *Reading and Writing*, 11(5/6), 489-503.
- Chikalanga, I. (1992). A suggested taxonomy of inferences for reading teacher. *Reading in a Foreign Language*, 8(2), 697-709.
- Çetinkaya, G., Yalınkılıç, K., Yurtseven, T. K., & Aydın, M. (2023). Çıkarım becerilerini değerlendirme aracının geliştirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 11(3), 473-490.
- Çifci, M. & Kaplan, K. (2020). Propaganda özelinde görsel olanı eleştirel okumak. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(1), 316-335.
- Davoudi, M. (2005). Inference generation skill and text comprehension, *The Reading Matrix*, 5(1), 106-123.
- Demir, E. & Pilav, S. (2023). Okuma çemberi yönteminin öğrencilerin okuma tutumlarına ve eleştirel okuma becerisine etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 11(4), 825-838.

- Dilidüzgün, Ş. (2017). Metindilbilim ve Türkçe öğretimi: Uygulamalı bir yaklaşım. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Elbro, C. & Buch-Iversen, I. (2013). Activation of background knowledge for inference making: Effects on reading comprehension. *Scientific Studies of Reading*, 17(6), 435-452. <https://doi.org/10.1080/10888438.2013.774005>
- Elleman, A. M. (2017). Examining the impact of inference instruction on the literal and inferential comprehension of skilled and lessskilled readers: A meta-analytic review. *Journal of Educational Psychology*, 109, 761-781.
- Fritschmann, N. S., Deshler, D. D. & Schumaker, J.B. (2007). The effects of instruction in an inference strategy on the reading comprehension skills of adolescents with disabilities. *Learning Disabilities Quarterly*, 30(4), 244-264.
- Graesser, A. C., Singer, M. & Trabasso, T. (1994). Constructing inferences during narrative text comprehension. *Psychological Review*, 101(3), 371.
- Günay, D. (2007). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (32), 127-146.
- Güneş, F. (2013). Kelimelerin gücü ve zihinsel sözlük. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 29-40.
- Kaya, M. & Aydın, E. (2024). 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın karşılaştırılması. *Harran Maarif Dergisi*, 9(1), 108-146.
- Keene, E. O. & Zimmermann, S. (1997). Mosaic of thought: Teaching comprehension in a reader's workshop. U.S.A: Heinemann.
- Kintsch, W. (1998). *Comprehension: A paradigm for cognition*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Kispal, A. (2008). *Effective teaching of inference skills for reading*. Research Report DCSF-RR031). Cheshire, UK: National Foundation for Educational Research, Department of Education (Division of Children, School and Families).
- MEB. (2024). *Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- Özbay, M. & Özdemir, B. (2012). Okuduğunu anlama sürecinde çıkarım yapma becerisinin işlevi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 17-28.
- Özenici, S., Kınısız, M. & Seçkin, H. (2011). Çıkarımda bulunma becerisi ve çıkarımların okuma-anlama sürecindeki işlevi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1665-1681.
- Pearson, P. D. & Johnson, D. D. (1978). *Teaching reading comprehension*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Rasinski, T. V., Padak, N. & Fawcett, G. (2010). *Teaching children who find reading difficult*. Boston: Allyn & Bacon.
- Van Dijk, T. A. & Kintsch, W. (1983). *Strategies of discourse comprehension*. New York: Academic Press.
- Xie, X. (2005). The influence of schema theory on foreign language reading comprehension. *The English Teacher*, 34, 67-75.
- Zwiers, J. (2004). Making inferences and predictions. In: Money, M.M. (Ed.), *Building reading comprehension habits in Grades 6-12: A toolkit of classroom activities*, 2. Ed., Chapter 5, (ss.99-122), Newark DE: International Reading Assoc.

BÖLÜM 6

ANA DİLİ EĞİTİMİNDE VE YABANCI/İKİNCİ DİL ÖĞRETİMİNDE MİZAH UNSURLARININ DERS TASARIMINA ENTEGRASYONU: TEORİDEN UYGULAMAYA MODEL ÖNERİLERİ

Furkan Can SOYBAL¹

Hilal ZİNİ²

Ezgi İNAL³

GİRİŞ

Dil derslerinde mizah unsurlarının ders tasarımına entegrasyonu öğrenme süreçlerini ilgi çekici ve kalıcı hale getirmek için önemlidir. Mizahi unsurlar, içerisinde bulunduğu ve üretildiği dilin kültürel kodlarını taşır. Bu durum kültürel bir uzlaş ve anlayışın doğal sonucudur. “Mizah, ait olduğu toplumun kültürel dinamikleriyle bir gelenek çerçevesinde gelişerek ilerleme kaydetmiş ve her bir dönemde içinden çıktığı toplumun âdeta aynası olmuştur. Dolayısıyla onda toplumun sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik yapısını gösteren değerler mevcuttur. Bunların ortaya çıkarılmasıyla temsil edilen toplumun kimliğini görmek mümkündür” (Alay, 2019, s. 27). Kültürel kimlik ürettiği tüm unsurlarına birer parmak izi gibi kendi aktarımlarını işler. Bu unsurlar bir toplumun kültürel belleğini oluşturur.

Kültürel belleğin barındırdığı temellerden biri de mizahi bellektir. Mizah, o ülkenin tarihe dair kimi ipuçlarını içerisinde barındırarak yaşanan dönemin açığa çıkarılamayacak belgelerini gayri resmi bir şekilde ortaya koyar (Eker, 2014, s. 87). Bir kültür dairesi içerisinde oluşturulmuş olan karikatür, fıkra, şiir, hikâye,

¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, frkncnsybl@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7761-5124

² Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, zini.hilal@yandex.com, ORCID iD: 0000-0001-8857-4989

³ Öğr. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi, ezgiinal1@aydin.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0001-7761-5124

kontrollü bir şekilde ele alınabilmesi; yabancı/ikinci dil sınıflarında kültürlerarası iletişim ve çokkültürlü sınıf yapısı gözetilerek işe koşulması öğrenme hedefleri açısından oldukça önemlidir.

Mizah kullanımının hem ana dili eğitimi hem de yabancı dil/ikinci dil öğretimi kapsamında ders hedefleriyle entegrasyon teoriden uygulamaya güçlü bir perspektifle ortaya konulabilmesi dil öğretim ortamlarının esnekliğini artırmakla kalmayacak öğreticiye uygun bir ders yönetim imkânı da sunacaktır. Bundan dolayı hem ana dili eğitimi hem de yabancı dil/ikinci dil öğretimi ders süreçlerinin mizahı barındıracak şekilde tasarlanmasının, derslerin yapısında da farklılıklar yaratacağı düşünülmekte bundan sonraki programlara ve araştırmalara örnek teşkil edeceği varsayılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Alay, O. (2019). Mizah kavramı ve mizahın tarihsel süreci. *Türk Dili*, 116 (808).
- Attardo, S. & Raskin, V. (1991). Script the oryveis(it)ed: joke similarity and joker epresentation model. *HUMOR: International Journal of HumorResearch*, 4 (3/4), 293-347.
- Ay, Ö., Koçak R. & Gökler R. (2013). Mizah tarzları, yaratıcılık ve yaşam doyumu: orta öğretim öğrencileri üzerinde bir inceleme. *TheJournal of Academic Social Science Studies*, 6, 739-767. DOI:10.9761/JASSS1538 <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1538>
- Bell, N. D. (2009). Learning about and through humor in these cond language classroom. *Language TeachingResearch*, 13 (3), 241-258.
- Dewaele, J. M., Witney, J., Saito, K. & Dewaele, L. (2018). Foreign language enjoyment and anxiety: The effect of teacher and learner variables. *Language Teaching Research*, 22 (6), 676-697.
- Darmansyah, S. T. (2010). *Strategi Pembelajaran Menyenangkan Dengan Humor*. Jakarta: Bumi Aksara
- Demirci, K. (2015). Türkoloji için dilbilim: Konular, kavramlar, teoriler. (3.baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2003). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Eker, G. Ö. (2009). *İnsan, kültür, mizah – eğlence endüstrisinde tüketim nesnesi olarak mizah*. Ankara: Grafiker Yayınları
- Ergin, M. (2011). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Göçer, A. & Akgül, O. (2019). Türkçe eğitimi ve mizah. Oruç, Ş. ve Genç, O. İ. (Ed.) *Eğitimde mizah* içinde (529-555). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gül, F. & Soysal, B. (2009). Dil ve düşünce ilişkisi üzerine. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 13, 65-76.
- Gündüzalp, C. & Yıldız, E.P. (2020). ASSURE modeli ile tasarlanmış bir dersin öğrencilerin bilgi iletişim teknolojileri kullanımına yönelik tutum ve bilgisayar kaygı düzeylerine etkisi. *EKEV Akademi Dergisi* (83), 107-136.
- Güneş, F. (2019). *Türkçe öğretimi yaklaşım ve modeller*. (6. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Karadüz, A. (2014). Dil bilgisi öğretimi. Ahmet Kırkkılıç ve Hayati Akyol (Edt.) (s.285-317). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaynaköz, A. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde mizahi unsurlardan yararlanma*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Latifi, M., Razavi, S. A. & Parsa, A. (2022). Investigating the use of humor in theteaching process by teachers. *Journal of Educational Scinces*, 29 (1), 59-80.

- Martin, R. A. (2006). *The psychology of humor – an integrative approach*. Canada. Elsevier Academic Press https://ia804606.us.archive.org/1/items/psychologyofhumo00martrich/psychologyofhumo00martrich_bw.pdf
- Masdianti, M. (2021). The implementation of teachers' humor in the classroom. *Seltics Journal: Scope of English Language Teaching, Literature and Linguistics Journal*, (4) 2, 110-120.
- Manguş, A. & Dinç, E. (2023). İlkokul Türkçe ve İngilizce ders kitaplarında yer alan sosyo-kültürel öğelerin Vygotsky'nin Sosyo-kültürel teorisi bağlamında incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(57), 1953-1983. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1300720>.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2024). Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı, Ankara: MEB Yayınları. Nişanyan sözlük. (18/02/2025 tarihinde <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/mizah> adresinden ulaşılmıştır).
- Neff, P. & Dewaele, J. M. (2023). Humor strategies in the foreign language class. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 17 (3), 567–579.
- Özkan, P.A. (2009). *Yabancı dil olarak Türkçe derslerinde kültürlerarası iletişim yetisi kazandırma amaçlı karikatür kullanımı*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Raskin, V. (1985). Semantic mechanisms of humor. Dordrecht: D. Reidel.
- Rizky D., Husein R. & Hutasuhut, M.L. (2024). Teachers' use of humor in english as a foreign language (EFL) classrooms. *Jurnal Bahasa dan Sastra*. 12 (3), 443-453.
- Savaş, S. (2014). İlköğretim 7. SINIF Türkçe derslerinde mizah kullanımının derse yönelik öğrenci tutumuna etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 73-88.
- Shahid, I. & Ghazal, S. (2019). humor as a tool to teachig effectiveness. *Journal of Behavioural Sciences*, 1 (29) (PhD) Institute of Applied Psychology, University of thePunjab, Lahore.
- Tüm, G. (2010). Atasözlerinin değişik kültürleri ve dilleri anlamadaki rolü, *İnternational Periodical for the Languages, Literature and History of Turkishor Turkic*, S. 4.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. (12/02/2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden ulaşılmıştır.).
- Ulusoy, N. & Bozdağ, R. (2022). Eğitim örgütlerinde mizah. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 9(90), 2778–2787. <https://doi.org/10.26450/jshsr.3369>.
- Ünveren, D. (2020). Türkçe öğretiminde mizah: ders kitapları örneği. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 67, 715-735.

BÖLÜM 7

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE YAPAY ZEKÂ ARAÇLARININ KULLANIM DURUMLARI

Ahmet Zeki GÜVEN¹

Halil ÇUKUR²

GİRİŞ

Çağımızın en yaygın mobil araçlarından biri olan ve neredeyse tüm alanlar ile iş birliğinde kendine çalışma alanı açan yapay zekânın ilk somut adımları 17. yüzyıla dayandırılabilir. Bu yüzyılda insan ve hayvan davranışlarını taklit eden makineler oluşturma yarışmaları düzenlenmeye başlanmıştır. Bu yarış, dönemin felsefi bakış açısında da kendine yer bulmuştur. Özellikle dönemin önemli filozoflarından Descartes (1596-1650) insanı saat benzeri bir düzenekle çalışan makinelere benzetmiştir. İnsana ait hareketlerin makineler tarafından taklit edilmeye başlandığı bu dönemden sonra İngiliz matematikçi Charles Babbage (1792-1871) diğerlerinden farklı olarak insana ait fiziksel özelliklerin yerine zihinsel özelliklerin taklit edilmesi fikrini ortaya atmış ve “Fark Motoru” adını verdiği ilk hesap makinesini ortaya çıkarmıştır. Babbage’in geliştirdiği bu hesap makinesi basit matematiksel işlemleri yapabilmenin haricinde, ara işlem sonuçlarının saklanabildiği bir hafızaya sahipti. Ayrıca bu hesap makinesi satranç ve dama oyunlarını oynayabilme özelliklerine sahipti. Babbage’in insan zihnini bir makineye taklit ettirmek amacıyla ortaya çıkardığı hesap makinesi, kendi dönem koşulları açısından yapay zekâ çalışmalarını devam etmesi amacıyla geleceğe yönelik büyük bir adım olarak görülmüştür (Schultz ve Ellen-Schultz, 2007’den akt. Coşkun & Gülleroğlu, 2021). Bu adımlarla da ilişkili olarak yapay zekânın tarihini belirleyen bazı önemli gelişmelerin kronolojik tarihi Şekil 1’de verilmiştir:

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ahmetzekiguven@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-4922-7535

² Yüksek Lisan Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, halilcukur8061@gmail.com, ORCID iD: 0009-0008-8780-2802

2. Gelişme (20 dakika): Metin Okuma ve Yapay Zekâ Analizi (10 dk)

- Öğrenciler, **Derslig** platformu üzerinden **bir makale okur**.
- Yapay zekâ destekli **ChatGPT veya Grammarly** gibi araçlarla, makalenin ana fikrini ve yardımcı fikirlerini belirler.
- **Sorular:**
 1. Makalenin ana fikri nedir?
 2. Hangi yardımcı fikirler metni destekliyor?
 3. Makale, güvenilir bilgiler sunuyor mu?

Eleştirel Düşünme ve Yazma (10 dk)

- Öğrenciler, makale hakkında **kendi görüşlerini** yazar.
- **Canva** veya **Padlet** kullanarak düşüncelerini görselleştirirler.

3. Sonuç (10 dakika):

- Öğrenciler, yazılarını sınıfla paylaşır.
- Öğretmen, öğrencilerin **eleştirel bakış açılarını ve metin analizlerini değerlendirir**.
- Dersin genel bir değerlendirmesi yapılır.

Değerlendirme:

Öğrencinin ana fikir ve yardımcı fikirleri belirleyebilmesi

Eleştirel bakış açısıyla metni değerlendirmesi

Yapay zekâ araçlarını bilinçli kullanabilmesi

Kullanılacak Yapay Zekâ Araçları:

- **Derslig** → Makale okuma ve interaktif etkinlikler
- **ChatGPT veya Grammarly** → Metin analizi ve ana fikir belirleme
- **Canva / Padlet** → Görsel özet oluşturma

KAYNAKLAR

- Akkaya, N. & Çivğin, H. (2021). Türkçe eğitiminde yapay zekâ. *The Journal of International Education Science*, 8 (29), 308-322.
- Arslan, K. (2020). Eğitimde yapay zekâ ve uygulamaları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 71-88.
- Becker, S. A.; Brown, M.; Dahlstrom, E.; Davis, A.; DePaul, K.; Diaz, V. & Pomerantz, J. (2018). Horizon report 2018 higher education edition brought to you by EDUCAUSE (pp. 1-54).
- Carnegie Learning (2024). Carnegie Learning. <https://www.carnegielearning.com/company/>
- ChatGPT (Nisan 2024). In Wikipedia. <https://en.wikipedia.org/wiki/ChatGPT>
- Coşkun, F. & Gülleroğlu, D. (2021). Yapay zekânın tarih içinde gelişimi ve eğitimde kullanılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 54(3), 947-966.

- Cognii (2024). Cognii: Artificial intelligence for education. <https://www.cognii.com/about>
- Coursera (2024). About Coursera. <https://about.coursera.org/>
- Çetin, M., & Aktaş, A. (2021). Yapay zeka ve eğitimde gelecek senaryoları. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4225-4268. <https://doi.org/10.26466/opus.911444>
- edX (2024). About edX. <https://www.edx.org/about-us>
- Dreambox (2023). Dreambox Learning by discovery education. <https://www.dreambox.com/>
- Duolingo (t.y.). Hakkımızda. <https://tr.duolingo.com/info>
- Edmentum (t.y.). About Edmentum. <https://www.edmentum.com/about/>
- Esdeira, F. A. A. (2017). *Bilgi yönetimi için anlamsal öğrenme ortamlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Groover, M. P.; Weiss, M. & Nagel, R. N. (1986). Industrial robotics: Technology, programming and application. McGraw-Hill Higher Education.
- Gün, M. & Öz, B. D. (2024). Türkçe eğitiminde yapay zeka kullanımı: ChatGPT örneği. *International Journal of Language Academy*, 12(3), 98-119, <http://dx.doi.org/10.29228/ijla.76804>.
- Khan Academy (2024). About Khan Academy. <https://www.khanacademy.org/about>
- IBM Watson (2024). IBM Watson to watsonx. <https://www.ibm.com/watson>
- OpenAI (2024). ChatGPT [Large language model]. <https://chat.openai.com>
- Osetskiy, V., Vitrenko, A., Tatomyr, I., Bilan, S. and Hirnyk, Y. (2020). Artificial intelligence application in education: Financial implications and prospects. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2(33), 574-584. doi:10.18371/fcapter.v2i33.207246
- Öztürk, K. & Şahin, M.E. (2018). Yapay sinir ağları ve yapay zekâ'ya genel bir bakış. *Takvim-i Vekayi*, 6 (2), 25-36.
- Pirim, H. (2006). Yapay zeka. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 1(1), 81-93. <https://doi.org/10.19168/jyu.72783>
- Schultz, D. P. & Ellen-Schultz, S. (2007). *Modern psikoloji tarihi* (Y. Aslay, çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Smart Sparrow (t.y.). About Smart Sparrow. <https://www.smartsparrow.com/about/>
- Soft Zone (t.y.). Services. <https://softzoneits.com/#>
- Sun, M.; Zhou, M., & Cao, Y. (2021). Semantic parsing for dialogue systems: A survey. *Science China Information Sciences*, 64(1), 1-16.
- Udemy (2024). About us. <https://about.udemy.com/>
- Valenzuela, M., Liu, Y., & Bresson, X. (2021). Machine learning for video editing: A survey. *IEEE Transactions on Circuits and Systems for Video Technology*, 31(10), 3891-3908.
- Zhang, Y., & Lapata, M. (2017). Sentence simplification with deep reinforcement learning. *Transactions of the Association for Computational Linguistics*, 5, 611-624.
- Zou, D., & Xie, H. (2025). The effects of Duolingo, an AI-integrated technology, on EFL learners' willingness to communicate and engagement in online classes. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 26(1), 123-140.

BÖLÜM 8

DİL ÖĞRETİMİNDE ARTIRILMIŞ GERÇEKLİK UYGULAMALARININ KELİME HAZİNESİNİN KAZANDIRILMASI VE GELİŞTİRİLMESİNDE KULLANIMI

Mesut GÜN¹

Mustafa Barış BAŞTÜRK²

GİRİŞ

Dil, insan iletişiminin temel yapı taşlarını oluşturan ve hayatlarını sürdürülebilir kılan karmaşık bir sistemdir. Bu sistemi bireyler; iletişim kurma, öğrenme, sosyalleşme, düşünme, ürün ortaya çıkarma, kendini ifade etme gibi amaçlarla kullanmaktadır. Bireyler bu sistemi ne kadar güncellerse sistemin çarkları o kadar iyi dönecek ve daha gelişmiş bir hale dönüşecektir. Bu güncelleme kişilerin kelime hazinesi ile mümkün olmaktadır. Kişi, kelime hazinesini ne kadar genişletir ve bunu sürdürülebilir hale getirirse, dili kullanma becerisi de o kadar bilinçli ve gelişmiş olacaktır. Kelime hazinesi, bir dilin ne kadar iyi kullanıldığının önemli bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Geniş bir kelime hazinesi, daha karmaşık düşünceleri ifade etmeyi, daha etkili iletişim kurmayı ve daha yaratıcı yazmayı mümkün kılan yegâne unsurdur. Metin okumaları yapmak, kelime kartları ile alıştırma yapmak, bulmaca çözmek, kelime oyunları oynamak (Scrabble, Tabu vb.), sözlük okumak, kelimelerin kökenlerini incelemek gibi pratikler yaparak bu hazine daha zengin hale gelmektedir. Teknolojinin en kıymetli unsur olduğu ve transhümanizme geçişin kıyısında durduğu bu çağda teknik gelişmeleri takip ederek eğitime uyarlamak artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Eğitime uyarlanan teknoloji insanların ceplerine girecek kadar küçük bir hal almıştır. Ancak

¹ Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, mesutgun@mersin.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9663-1066

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Duisburg-Essen Üniversitesi, Türkistik Enstitüsü, barisbasturk8@gmail.com, ORCID iD:0009-0000-2947-2640

KAYNAKLAR

- Akçayır, M., & Akçayır, G. (2017). Advantages and challenges associated with augmented reality for education: A systematic review of the literature. *Educational Research Review*, 20, 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2016.11.002>
- Alkhattabi, M.A. (2017). Augmented reality as e-learning tool in primary schools' education: Barriers to teachers' adoption. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 12(2), 91-100. <https://doi.org/10.3991/ijet.v12i02.6158>
- Barkley, R. A. (2015). *Taking charge of ADHD* (3rd ed.). Guilford.
- Belet Boyacı, Ş. D., Kara, Ö. T. & Morali, G, (2021). Türkçenin uzaktan öğretimi ve öğreniminde dinleme becerisinin geliştirilmesi. (Editör: A. Göçer), *Türkçenin uzaktan öğretimi ve öğrenim*, I. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 201-234.
- Binhomran, K., & Altalhab, S. (2021). The impact of implementing augmented reality to enhance the vocabulary of young EFL learners. *The JALT CALL Journal*, 17(1), 23-44. <https://doi.org/10.29140/jal.tcall.v17n1.304>
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bower, M., Howe, C., McCredie, N., Robinson, A., & Grover, D. (2014). Augmented reality in education-cases, places and potentials. *Educational Media International*, 51(1), 1-15. <https://doi.org/10.1080/09523987.2014.889400>
- Cabero-Almenara, J., & Barroso-Osuna, J. (2016). The educational possibilities of augmented reality. *Journal of New Approaches in Educational Research*, 9(1), 14-24. <http://dx.doi.org/10.7821/naer.2016.1.140>
- Calepso, S. A., Hube, N., Berenguel Senn, N., Brandt, V., & Sedlmair, M. (2022). cARdlearner: Using expressive virtual agents when learning vocabulary in augmented reality. *CHI Conference on Human Factors in Computing Systems Extended Abstracts*, 1-6. <https://doi.org/10.1145/3491101.3519631>
- Chang, Y. J., Chen, C. H., Huang, W. T., & Huang, W. S. (2011). Investigating students' perceived satisfaction, behavioral intention, and effectiveness of English learning using augmented reality. *IEEE international conference on multimedia and Expo*, 1-6. <https://doi.org/10.1109/ICME.2011.6012177>
- Chen, C. M., & Tsai, Y. N. (2012). Interactive augmented reality system for enhancing library instruction in elementary schools. *Computers & Education*, 59(2), 638-652. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2012.03.001>
- Chen, R. W., & Chan, K. K. (2019). Using augmented reality flashcards to learn vocabulary in early childhood education. *Journal of Educational Computing Research*, 57(7), 1812-1831.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). Sage.
- Cunningham, A. E., & Stanovich, K. E. (1998). What reading does for the mind. *Abstracts of scientific articles*, 4389, 128-0.
- Dabrowski, A. (2022). A case study in tablet-based augmented reality vocabulary acquisition. *International Journal on Open and Distance e-Learning*, 8(2), 10-34. <https://doi.org/10.58887/ijodel.v8i2.96>
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2018). *The Sage handbook of qualitative research* (5th ed.). Sage.
- Di Serio, Á., Ibáñez, M. B., & Kloos, C. D. (2013). Impact of an augmented reality system on students' motivation for a visual art course. *Computers & Education*, 68, 585-596. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2012.03.002>
- Dörnyei, Z. (2001). *Motivational strategies in the language classroom*. Cambridge University Press.

- Dunleavy, M., & Dede, C. (2014). Augmented reality teaching and learning. In J. M. Spector (Ed.), *Handbook of research on educational communications and technology* (4th ed., pp. 735-745). Springer.
- Galati, F., Bigliardi, B., Deiana, A., Filippelli, S., & Petroni, A. (2019). Pros and cons of augmented reality in education. *Edulearn19 Proceedings*, 9165-9168. <https://doi.org/10.21125/edulearn.2019.2264>
- Gardner, R. C. (1985). *Social psychology and second language learning: The role of attitudes and motivation*. Edward Arnold.
- Gecu-Parmaksiz, Z., & Delialioğlu, O. (2019). Augmented reality-based virtual manipulatives versus physical manipulatives for teaching geometric shapes to preschool children. *British Journal of Educational Technology*, 50(6), 3376-3390. <https://doi.org/10.1111/bjet.12740>
- He, J., Ren, J., Zhu, G., Cai, S., & Chen, G. (2014). Mobile-based AR application helps to promote EFL children's vocabulary study. *IEEE 14th International Conference on Advanced Learning Technologies*, 431-433. <https://doi.org/10.1109/ICALT.2014.129>
- Ho, S. C., Hsieh, S. W., Sun, P. C., & Chen, C. M. (2017). To activate English learning: Listen and speak in real life context with an AR featured u-learning system. *Journal of Educational Technology & Society*, 20(2), 176-187. <https://www.jstor.org/stable/90002173>
- Huyen, N. T. T., & Nga, K. T. T. (2003). Learning vocabulary through games. *Asian EFL journal*, 5(4), 90-105.
- Jourden, M., Bucaille, A., & Ropars, J. (2023). The impact of screen exposure on attention abilities in young children: a systematic review. *Pediatric Neurology*, 142, 76-88. <https://doi.org/10.1016/j.pediatrneurol.2023.01.005>
- Kara, Ö. T. & Furtun, S. (2023). Türkçe öğretiminde yapay zekâ kullanımı. İçinde B. Gülbahar, M. Gün & İ. Kaya (Eds.). *Türkçe Öğretiminde teknoloji kullanımı* (ss. 359-378). Eğitim Yayınevi.
- Korosidou, E. (2024). The effects of augmented reality on very young learners' motivation and learning of the alphabet and vocabulary. *Digital*, 4(1), 195-214. <https://doi.org/10.3390/digital4010010>
- Lai, J.-Y., & Chang, L.-T. (2021). Impacts of augmented reality apps on first graders' motivation and performance in english vocabulary learning. *Sage Open*, 11(4). <https://doi.org/10.1177/21582440211047549>
- Laufer, B., & Goldstein, Z. (2004). Testing vocabulary knowledge: Size, strength, and computer adaptiveness. *Language Learning*, 54(3), 399-436. <https://doi.org/10.1111/j.0023-8333.2004.00260.x>
- Linn, M. C., & Petersen, A. C. (1985). Emergence and characterization of sex differences in spatial ability: A meta-analysis. *Child Development*, 56(6), 1479-1498. <https://doi.org/10.2307/1130467>
- Liu, T. Y. (2009). A context-aware ubiquitous learning environment for language listening and speaking. *Journal of Computer Assisted Learning*, 25(6), 515-527. <https://doi.org/10.1111/j.13652729.2009.00329.x>
- Liu, T. Y., & Chu, Y. L. (2010). Using ubiquitous games in an English listening and speaking course: Impact on learning outcomes and motivation. *Computers & Education*, 55(2), 630-643.
- Lowenthal, D. (1985). *The past is a foreign country*. Cambridge University Press.
- Martín-Gutiérrez, J., Mora, C. E., Añorbe-Díaz, B., & González-Marrero, A. (2017). Virtual technologies trends in education. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 13(2), 469-486. <https://doi.org/10.12973/eurasia.2017.00626a>
- Miles, B. M., & Huberman M. A. (2016). *Nitel veri analizi* (S. Akbaba Altun ve A. Ersoy, Çev. Ed.). Pegem.
- Nation, I. S. (2005). *Teaching and learning vocabulary*. In *Handbook of research in second language teaching and learning*. Routledge.
- Nation, I. S. P. (2001). *Learning vocabulary in another language*. Cambridge University Press.

- Nguyen, T.H., & Khuat, T.N. (2003). Learning vocabulary through games. *Asian EFL Journal Quarterly* 5(4), 2011.
- Özbay, P. D. M., & Melanlioğlu, A. G. D. (2008). Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 30-45.
- Özbilen, U. & Güven, A. Z. (2018). Tersine öğretim yönteminin türkçe öğretmeni adaylarının yazma becerisine etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(1), 81-96.
- Qian, D. D. (2002). Investigating the relationship between vocabulary knowledge and academic reading performance: An assessment perspective. *Language Learning*, 52(3), 513-536. <https://doi.org/10.1111/1467-9922.00193>
- Redondo, B., Cózar-Gutiérrez, R., González-Calero, J. A., & Ruiz, R. S. (2020). Integration of augmented reality in the teaching of English as a foreign language in early childhood education. *Early Childhood Education Journal*, 48(2), 147-155.
- Saldana, J. (2016). *The coding manual for qualitative researchers* (3rd ed.). Sage Publications.
- Santos, O. C., & Corbi, A. (2019). Can aikido help with the comprehension of physics? A first step towards the design of intelligent psychomotor systems for STEAM kinesthetic learning scenarios. *IEEE Access*, 7, 176458-176469. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2019.2957947>
- Stahl, S. A., & Fairbanks, M. M. (1986). The effects of vocabulary instruction: A model-based meta-analysis. *Review of Educational Research*, 56(1), 72-110. <https://doi.org/10.2307/1170287>
- Taskiran, A. (2019). The effect of augmented reality games on English as foreign language motivation. *E-Learning and Digital Media*, 16(2), 122-135. <https://doi.org/10.1177/2042753018817541>
- Tosik Gün, E., & Atasoy, B. (2017). The effects of augmented reality on elementary school students' spatial ability and academic achievement. *Education and Science*, 42(191), 31-51. <http://doi.org/10.15390/eb.2017.7140>
- Virata, R. O., & Castro, J. D. L. (2019). Augmented reality in science classroom: Perceived effects in education, visualization and information processing. *Proceedings of the 10th International Conference on E-Education, E-Business, E-Management and E-Learning*, 85-92. <https://doi.org/10.1145/3306500.3306556>
- Wu, H. K., Lee, S. W. Y., Chang, H. Y., & Liang, J. C. (2013). Current status, opportunities and challenges of augmented reality in education. *Computers & Education*, 62, 41-49. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2012.10.024>
- Yoon, S. A., & Wang, J. (2014). Making the invisible visible in science museums through augmented reality devices. *TechTrends*, 58(1), 49-55.
- Zimmerman, C. B. (2009). *Word knowledge: A vocabulary teacher's handbook*. Oxford University Press.

BÖLÜM 9

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINA İLİŞKİN KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Ahmet BAŞKAN¹
Barış TUNABOYLU²

GİRİŞ

Türkçe Öğretim Programı, Türk Millî Eğitiminin Genel Amaç ve Esaslarına uygun olarak hazırlanır. Türkçe dersinin planlanması, Türkçe ders kitaplarının yazımı, ders içeriği ve ölçme değerlendirme bu programa uygun olarak yapılır ve uygulanır. Eğitim sistemimizin temel amaçlarına uygun olarak hazırlanan programa göre Türkçe dersinde öğrencilerin Türkçeyi doğru ve güzel kullanması, Türk kültürünü ve değerlerini tanınması, Türkçenin anlam derinliğine ve zenginliğine hâkim olması, estetik değer taşıyan yazılı ve sözlü üretimler yapması hedeflenmektedir. Öğretim programları çağın gerektirdiği gelişmelere ve eğitim modellerine uygun olarak zaman zaman güncellenmekte ve yenilenmektedir. Literatür incelendiğinde de farklı yıllardaki programların karşılaştırılmasına dayalı çalışmalara rastlanmıştır (Bağcı Ayrancı ve Mutlu, 2017, Erdoğan ve diğ. 2015, Girgin, 2011). Bu gerekçeyle bu çalışmada, iki program arasındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya koyularak Türkçe öğretmenlerine, Türk Dili alanında akademik çalışma yapan kişilere kaynak oluşturmak hedeflenmiş ve öğretim programlarının detaylı incelenmesi amaçlanmıştır.

Türkçe dersi öğretim programlarını ilk olarak başlık yönünden karşılaştırdığımızda; 2019 yılında programın 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. sınıflara yönelik olduğu görülürken 2024 programında bu durum 5,6,7 ve 8. sınıflara indirgenmiştir.

¹ Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, ahmetbaskanturkce@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-4028-9067

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, tunaboylubaris@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-8720-1635

nın evde aile ile birlikte uygulanması tavsiye edilmiştir. Bu programda 2019'dan farklı olarak aileler de öğretim sürecine dahil edilmektedir.

2024 Öğretim Programında, 2019'dan farklı olarak belgesel, günler metinler, hiper metin, vlog, fragman gibi teknolojinin getirdiği yeni metin türlerine yer verilmiştir.

2024 programında kazanımlar yerini “Öğrenme Çıktısı, Süreç Bileşeni ve Açıklamaları” başlığına bırakmaktadır. 2019 programından farklı olarak kazanımlar başlıkları ve alt kazanımlar güncellenmiştir.

Her iki programda da süreç odaklı bir ölçme değerlendirme yapılmasına vurgu yapılmıştır. 2024 programında, farklı ölçme araçlarına yer verilmesinin önemi belirtilmiştir. 2024 programında “Türkçe Dersi Öğrenme Çıktılarına Yönelik Yaşantı Çerçevesi” başlığı altında, kazanımlardan beklenen amaçlar, öğrencinin ulaşması gereken hedefler ve beklentiler tek tek belirtilmektedir.

2024 Öğretim Programında sınıf ortamında sınıf düzeyinin gerisinde kalan öğrenciler için farklılaştırma, sınıf ortalamasının üzerinde başarı gösteren öğrenciler için zenginleştirme uygulamalarının planlanması ve uygulanması istenmiştir.

KAYNAKLAR

- Bağcı Ayrancı, B. & Mutlu, H. H. (2017). 2006, 2015 ve 2017 Türkçe dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *International Journal of Language Academy*, 5(7).
- Erdoğan, M., Kayır, Ç. G., Kaplan, H., Ünal, Ü. Ö. A. & Akbunar (2015). 2005 yılı ve sonrasında geliştirilen öğretim programları ile ilgili öğretmen görüşleri 2005 – 2011 yılları arasında yapılan araştırmaların içerik analizi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23, 171-196.
- Girgin, Y. (2011). Cumhuriyet dönemi (1929-1930, 1949,1981) ortaokul türkçe öğretimi programlarının içerik, genel ve özel amaçlarıyla karşılaştırmalı gelişim düzeyi, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 11-26, <http://dergi.adu.edu.tr/egitimbilimleri/>
- Komisyon. (2019). Türkçe dersi öğretim programı. *Millî Eğitim Bakanlığı*, 3.
- Komisyon. (2024). Türkçe dersi öğretim programı. *Millî Eğitim Bakanlığı*, 5.

BÖLÜM 10

2024 TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI ÖĞRENME ÇIKTILARI KAPSAMINDA SINIF DÜZEYLERİNE GÖRE YAPAY ZEKÂ İLE DÖRT TEMEL DİL BECERİSİ, DİL YAPILARI VE SÖZ VARLIĞI ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

Bilge BAĞCI AYRANCI¹
Hatice UYANIK²

GİRİŞ

Ana dili öğretimi, ilköğretimle başlayıp öğretim hayatı boyunca devam eden bir süreçtir. Etkili ve işlevsel bir dil öğretimi ise ancak Türkçenin dil yapılarının doğru öğrenilmesiyle mümkün olacaktır. Türkçe eğitiminin temel amacı, hedef kitleye Türkçenin dil yapısını kavratarak Türkçeye karşı bir sevgi uyandırıp onu doğru ve akıcı kullanmalarını mümkün hale getirmektir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerinin yanında dil bilgisi becerilerini de geliştirmek Türkçenin dil yapısının tam ve doğru öğretilmesi için oldukça önemlidir.

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temel hedefi, öğrencilerin dil becerilerini geliştirerek anlama ve ifade etme aracı olan dili etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamaktır. Bu program, öğrencilerin Türkçenin zenginliklerini keşfederek dili ve kültürel değerlerimizi benimsemelerine katkıda bulunmayı amaçlar. Türkçenin zenginliklerine hâkim olan öğrenciler, bakış açılarını geliştirerek okuduklarını daha iyi anlayacak; bu sayede de sözlü ve yazılı eserler ortaya koyacaklardır. Bu süreç, onların kültürel kimliklerini sağlam temeller üzerine inşa etmelerine yardımcı olacaktır. Öğrencilerin dile tam anlamıyla hâkim ol-

¹ Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, bilge.ayranci@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-9889-2777

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, htcuynk0639@gmail.com, ORCID iD: 0009-0001-4683-2908

ÖNERİLER

Yapay zekâ uygulamaları teknoloji ile iç içe olduğundan öğretmenlere bu alanda hizmet içi eğitimler verilerek yapay zekâ uygulamalarının nasıl kullanılacağı konusunda öğretmenler bilgilendirilmelidir.

Öğretmenler yaşanan teknolojik gelişim ve değişimlere ayak uydurabilmek için sürekli kendilerini geliştirmelidir.

Bu çalışmada verilen etkinlikler konulara göre çeşitlendirilerek derslerde kullanılabilir.

Öğretmenlerin yapay zekâ uygulamaları konusunda öğrenciyi bilinçlendirme gerekmektedir.

Öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren yapay zekâ ile tanıştırılması yapay zekânın eğitimde kullanımı artıracaktır.

Yapay zekâ uygulamalarının etkililiğini artırmak için eğitim alanında kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.

Yapay zekâ uygulamaları konusunda velilere de eğitim verilerek velilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Yapay zekâ uygulamaları sadece Türkçe dersinde değil bütün derslerde aktif olarak kullanılabilir.

KAYNAKLAR

- Chassignol, M., Khoroshavin, A., Klimova, A. & Bilyatdinova, A. (2018). Artificial intelligence trends in education: A narrative overview. *Procedia Computer Science*, 136, 16-24. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2018.08.233>
- Coşkun, F. & Gülleroğlu, H. D. (2021). Yapay zekânın tarih içindeki gelişimi ve eğitimde kullanılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 54(3), 947-966.
- Demir, O. (2019). Sürdürülebilir kalkınma için yapay zekâ. G. Telli (Ed.), *Yapay zekâ ve gelecek içinde* (ss. 44-63). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Demirci, A. (2014). *Coğrafya araştırma yöntemleri* (1. Baskı). Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği.
- Doğan, Y. (2012). *Dinleme eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Erol, T. & Kavruk, H. (2021). Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre sınıflandırılması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(4), 1421-1442. <https://doi.org/10.16916/aded.937926>
- Garcia, E. (2019, 10 Ağustos). The use of artificial intelligence (AI) in education. <https://www.openaccessgovernment.org/artificial-intelligence-ai-in-education/66346/>. (Erişim tarihi: 03.03.2020)
- Güneş, F. & Deveci, T. (2020). *Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi.
- İşler, B. & Kılıç, M.Y. (2021). Eğitimde yapay zekâ kullanımı ve gelişimi. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 5(1), 1-11.
- Kara, Ö. T. & Gün, M. (2014). Ortaokul Türkçe dersinde dinleme eğitiminde drama yönteminin kullanılması ve bir uygulama örneği. *Düşünce Dünyası Türkiz*, 29(5), 105-116.

- Karabulut, A. & Tunagür, M. (2021). Türkçe dersi öğretim programındaki kazanımların Webb'in bilgi derinliği seviyelerine göre analizi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (23), 15-29. <https://doi.org/10.29000/rumelide.948285>
- Karaca, B. & Telli, G. (2019). Yapay zekânın çeşitli süreçlerdeki rolü ve tahminleme fonksiyonu. G. Telli (Ed.), *Yapay zekâ ve gelecek içinde* (ss. 172-185). İstanbul: Doğu Kitapevi.
- MEB. (2024). *Türkçe dersi öğretim programı (5-8. sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Telli, G. (2019). Yapay zekâ ve geleceğin meslekleri. G. Telli (Ed.), *Yapay zekâ ve gelecek içinde* (ss. 186-197). İstanbul: Doğu Kitapevi.
- Tuğluk, M. N. & Gök-Çolak, F. (2019). Sanayi toplumu ve eğitimi. A. D. Öğretir-Özçelik ve M. N. Tuğluk (Ed.), *Eğitimde ve endüstride 21. yüzyıl becerileri içinde* (ss. 305-335). Ankara: Pegem Akademi.

BÖLÜM 11

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN OKUMA ALIŞKANLIĞINI OLUMSUZ ETKİLEYEN UNSURLAR

Üzeyir SÜĞÜMLÜ¹

Şefika Gül KASAPOĞLU KONYA²

GİRİŞ

Bireyin gördüğünü, duyduğunu ve okuduğunu algılayabilmesi, çevresindeki kişilerin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlayabilmesi ve kendisini düzgün bir şekilde ifade edebilmesi, nitelikli bir ana dili eğitimini gerektirir. Ana dili eğitiminde bireylerin okuma, yazma, dinleme/izleme ve konuşma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanır. Bu çerçevede dil öğretimi; dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, dinleme/izleme ve konuşma temelinde gerçekleştirilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019, 2024).

Dil becerileri arasında üzerinde en fazla durulan beceri, okuma becerisidir (Mete, 2012, s. 63). Okuma; bireyin dili kullanma becerisini artıran, daha derin düşünerek doğru kararlar alabilmesi için ihtiyaç duyulan önemli bir araç (Odabaş ve diğerleri, 2008, s. 433); kişinin okuduklarını anlayıp yorumlayabilme ve yeni deneyimler kazanabilmesi amacıyla gerçekleştirdiği bir eylemdir. Okuyan kişi, okuma becerisiyle elde ettiği kazanımları hayatına yansıtır ve buna göre hayatını şekillendirir (Akın & Çeçen, 2014, s. 92). Okuma becerisi, öğrencinin zihinsel açıdan gelişimine en büyük katkıyı sağlayan öğrenme alanı olarak kabul edilir (MEB, 2009, s. 16) ve Türkçe öğretim programlarında dil becerileri arasında en fazla konu, okuma becerisine ayrılmaktadır (MEB, 2019; MEB, 2024).

Öğrencilerin okuma becerilerini etkin şekilde kullanabilmeyi öğrendikleri ve okuma alışkanlığını kazanmaları, ilkökul kademesinde gerçekleşmektedir. Bu nedenle ilkokulun birinci sınıfından itibaren okuma becerisini geliştirmeye yö-

¹ Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, uzeyirsugumlu@odu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2135-5399

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, kajuu2102@gmail.com, ORCID iD: 0009-0002-5747-2132

ile okul dışında da okuma eylemi desteklenmelidir. Bu çerçevede öğretmenlerin özellikle ailenin kitap okumada örnek olması, öğrencilere ilgi alanına uygun kitapların okutulması ve kitap okumanın düzenli hâle getirilmesi önerileri okuma alışkanlığı sürecine katkı sunacak önemli önerilerdir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Öğrencilerin teknolojik araç gereçlerle fazla zaman geçirmemesi için ailelere ve öğrencilere bilgilendirmeler yapılabilir. Bu konuda ailelerin ve eğitim kurumlarının gerekli önlemleri alması sürece katkı sağlayacaktır.
- Okul ve sınıf kitaplıkları hem bilgi teknolojileri hem de farklı türlerde yayınlarla zenginleştirilerek öğrencilerin kitaplıklardan yararlanmaları sağlanabilir. Böylece öğrencilerin kitaba erişimde yaşadıkları sorunlar bir ölçüde giderilmiş olur.
- Aileler okuma alışkanlığı konusunda bilinçlendirilip ailelerin çocukları için evlerinde kitaplık oluşturması önerilebilir. Bunun yanı sıra öğrencilerin aile ile birlikte okuma etkinlikleri düzenlemesi okuma alışkanlığının oluşmasında destekleyici olacaktır.
- Öğretmenler, öğrencileri düzenli olarak kitap ve kütüphane ile bir araya getirmelidir. Bu durum öğrencilerde kitaba ve kütüphaneye karşı oluşmuş olan ön yargıları ortadan kaldırmaya yardımcı olabilir. Ayrıca öğrencilere yeni kitaplar tanımaları ve okumaları için fırsatlar sunulmuş olur.
- Okul ve halk kütüphaneleri, özellikle okul çağı dönemindeki çocukların ilgilerine ve düzeylerine uygun kitapların olduğu, kitap okumaya uygun alanların oluşturulduğu yerler durumuna getirilmelidir. Bu sayede öğrenciler hem kendilerine uygun nitelikli kitaplarla tanışma fırsatı bulacak hem okumasını sürekli hale getirebileceği uygun okuma ortamlarına kavuşmuş olacaktır.
- Okumanın önemi sadece Türkçe dersinde değil tüm derslerde öğretmenler tarafından dile getirilmeli ve okumayı teşvik edici yönlendirmeler yapılmalıdır. Böylece öğrenciler, okumanın yalnızca bir ders için değil bütün dersler için önemli olduğunu anlamış olur.
- Okullarda ve sınıflarda okumayla ilgili etkinlikler ve yarışmalar düzenlenerek başarılı olan öğrenciler ödüllendirilmelidir. Ödül alan öğrenci, diğer öğrencilerin okuma teşvik olmasında örnek oluşturabilir.

KAYNAKLAR

- Akın, E., & Çeçen, M.A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin okuma stratejileri üstbilişsel farkındalık düzeylerinin değerlendirilmesi (Muş-Bulanık örneği). *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(8), 91-110. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6988>

- Aksaçlıoğlu, A. G., & Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3-28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tk/issue/48939/624269> adresinden erişilmiştir.
- Aksoy, E., & Öztürk, D. S. (2018). Öğrencilerdeki okuma alışkanlığının öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(1), 143-184. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/36249/317959> adresinden erişilmiştir.
- Arıcı, A. F. (2008). Okumayı niye sevmiyoruz? Üniversite öğrencileri ile mülakatlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 91-100. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19559/208513> adresinden erişilmiştir.
- Baştuğ, M. (2022). *Akıcı okumayı geliştirme kavramlar, uygulamalar, değerlendirme (3.baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Baştuğ, M., Hiğde, A., Çam, E., Örs, E., & Efe, P. (2021). *Okuduğunu anlama becerilerini geliştirme stratejiler, teknikler, uygulamalar (2.baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Batur, Z., Gülveren, H., & Bek, H. (2010). Öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma: Uşak Eğitim Fakültesi örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 32-49. <https://doi.org/10.12780/UUSD61>
- Bozkurt, B. Ü. (2016). Türkiye'de okuma eğitiminin karnesi: PISA ölçeğinden çıkarımlar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1673-1686. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/28550/304591> adresinden erişilmiştir.
- Büyükalın Filiz, S., & Kalaycı, D. (2019). Sınava hazırlık sürecinin bireyin okuma alışkanlığı üzerinde etkisi: 8.sınıf örneği. *Social Science Studies*, 7(1), 238-248. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/researcher/issue/66633/1042602> adresinden erişilmiştir.
- Calp, M. (2018). Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları: Ağrı il örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(3), 897-924. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/40949/451406> adresinden erişilmiştir.
- Can, A., Deniz, E., & Çeçen, M. A. (2016). Ortaokul öğrencilerinin okuma tutumları. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 645-660. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9311>.
- Can, R., Türkyılmaz, M., & Karadeniz, A. (2010). Ergenlik dönemi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1-21. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59502/855330> adresinden erişilmiştir.
- Cansoy, R., & Türkoğlu, M. E. (2020). Verilerden anlam inşa etme süreci. S. Turan (Ed.), *Eğitimde araştırma yöntemleri (2. b) içinde (s. 129 - 160)* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Cresswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni. Nicel, nitel ve karma yöntem yaklaşımları (3. b.)* (Çev. Ed. S. B. Demir) Ankara: Eğiten Kitap.
- Durualp, E., Durualp, E., & Çiçekoğlu, P. (2013). 6-8. Sınıftaki öğrencilerin okumaya ilişkin tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4(1), 159-174. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/25894/272896> adresinden erişilmiştir.
- Deniz, E. (2015). Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları* 3(2), 46-64. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/227524> adresinden erişilmiştir.
- Güçlü, İ. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri teknik-yaklaşım-uygulama*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- İşcan A., Arıkan, İ. B., & Küçükaydın M. A., (2013). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları ve okumaya ilişkin tutumları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 1-16. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijoess/issue/8531/105933> adresinden erişilmiştir.
- Kırs, F., & Kinay, İ. (2022). Ortaokul öğrencilerinin okuma alışkanlığına ilişkin Türkçe öğretmenlerinin görüşleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 322-349. <http://dx.doi.org/10.29000/rumelide.1073930>

- Kökçü, Y., & Demirel, Ş. (2017). 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi okuma kazanımlarının okuma modelleri ile ilişkisi üzerine bir inceleme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(2), 1133-1147. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/30306/327524> adresinden erişilmiştir.
- Maden S., & Maden A. (2018). Türkçe öğretmenlerinin okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik alternatif uygulamaları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(10), 1-17. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/goputeb/issue/36631/378557> adresinden erişilmiştir.
- Mete, G. (2012). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığı üzerine bir araştırma (Malatya ili örneği). *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 43-66. <https://arastirmax.com/tr/publication/dil-edebiyat-egitimi-dergisi/1/1/ilkogretim-8-sinif-ogrencilerinin-okuma-aliskanligi-uzerine-bir-arastirma-malatya-ili-ornegi/arid/82a57dd0-acd3-434a-b500-12f527fb46f3> adresinden erişilmiştir.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi* (Çev. Ed. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy) (2. b.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2009). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2010). *PISA 2009 uluslararası öğrenci değerlendirme programı ulusal ön raporu*. <http://earged.meb.gov.tr/dosyalar/pisa/pisa2009rapor.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2016). *PISA 2015 ulusal raporu*. https://odsgm.meb.gov.tr/test/analizler/docs/PISA/PISA2015_Ulusal_Rapor.pdf adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019a). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019b). *PISA 2018 Türkiye ön raporu*. https://pisa.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_05/15170226_PISA_2018_Turkiye_On_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2023). *2022 PISA Türkiye raporu*. <https://pisa.meb.gov.tr/www/raporlar/icerik/5> adresinden erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Odabaş, H., Odabaş, Y. Z., & Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465. <https://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/313> adresinden erişilmiştir.
- Özer Özkan, Y. (2020) Problemin çözümü için ihtiyaç duyduğum verileri nasıl elde edeceğim? S. Turan (Ed.), *Eğitimde araştırma yöntemleri (2. b.) içinde (s.97-128)*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özkan, M. (2020). Eğitim araştırmalarında problemin çözümü için kimlere/neye gideceğim? S. Turan (Ed.), *Eğitimde araştırma yöntemleri (2. b.) içinde (s. 79-96)*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Şahin, A. (2012). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıklarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre incelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 367-388. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26137/275284> adresinden erişilmiştir.
- Yalman, M., Özkan, E., & Başaran, B. (2015). Geleceğin öğretmenlerinin kitap okuma alışkanlıklarının incelenmesi: Dicle Üniversitesi örneği. *EKEV Akademi Dergisi*, 19(61), 441-456. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosekev/issue/72141/1161028> adresinden erişilmiştir.
- Yıldız, M., Ketenoglu Kayabaşı, Z. E., Ayaz, E., & Aklar, S. (2017). Bazı çocukların kitap okumayı sevmeme nedenleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 55, 507-524. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS6909>
- Yılmaz, B. (2000). Çok kültürlü toplumlarda etnik azınlık çocuklarının okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(4), 451-465. <http://www.tk.org.tr/index.php/tk/article/view/697> adresinden erişilmiştir.

BÖLÜM 12

TÜRKÇE EĞİTİMİYLE KÜLTÜREL HAFIZANIN SÜRDÜRÜLMESİ: MİTOLOJİK ANLATILAR, ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİN GÜCÜ

Nuri KARASAKALOĞLU¹
Beril ÇAKAN POLAT²

GİRİŞ

Bir toplumun birçok özelliği, yaşam tarzı, gelenekleri, dünya görüşü, yaşam felsefesi, inançları, bilim, teknoloji ve sanata katkıları, o toplumun diline yansır ve dil üzerinden izlenebilir. Günümüzde Köktürk yazıtları, ulusumuzun 8. yüzyıldaki kültürü hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Dil aynı zamanda bir ulusun kültürünün de aynasıdır; insanlığın ve uygarlığın en belirgin göstergesi ve aracıdır (Aksan, 1990). Bir toplumun dilinde ve günlük yaşamında önemli bir yer teşkil eden atasözleri ve deyimler, o toplumun tarihsel birikimini, estetik ve güzellik anlayışını, değer sistemini ve dünya görüşünü yansıtan kültürel unsurlardır. İnsan, kendisini ve çevresindeki dünyayı nasıl algılıyorsa bu algıyı atasözleri ve deyimler aracılığıyla ifade eder (Okray, 2015). Dilimizde atasözleri ve deyimlerin önemli bir yeri vardır. Deyim ve atasözlerini doğru yerlerde kullanmak, bir dili iyi konuşmak ve yazmak için gereklidir. Deyimler, bir yazıya canlılık, sıcaklık, zarafet ve çekicilik katar (Bağcı, 2010).

“Atasözleri zamanla çok defa gerçek anlamları yerine mecazlı bir mâna kazanarak sözlü gelenek içinde nesilden nesile aktarılan ve halk hâfızasında yaşayan, halka mal olmuş, kalıplaşmış ifadelerdir” (Oy, 1991: 44-46). Sözlü kültürümüzün önemli unsurlarından biri olan atasözleri, atalarımızın derin deneyimlerinin

¹ Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, nkarasakaloglu@adu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0002-5577-4551

² Arş. Gör., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, beril.cakan@adu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0002-8438-7788

KAYNAKLAR

- Akbaş Ercan, C. (2020). *Türk dünyası atasözlerinde mitolojik izler* [Yayımlanmamış yüksek lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Aksoy, Ö. A. (1993). Atasözleri ve deyimler Sözlüğü 1. İstanbul: İnkılap.
- Aksoy, Ö. A. (1995). *Atasözleri ve deyimler Sözlüğü 2*. İstanbul: İnkılap.
- Altun, Z. (2019). Türk kültüründe “kurt kavramı” üzerine bir inceleme. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 8(22), 91-108.
- Atalay, B. (2018). *Divanü Lügat-it Türk (Cilt I-III)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bağcı, H. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin atasözleri ve deyimleri algılama düzeyi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 91-110.
- Banarlı, N. S. (1997). *Resimli Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: MEB.
- Bayat, F. (2021). *Mitolojiye giriş*. İstanbul: Ötüken.
- Bulut, M. (2013). Türkçe eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi. *Electronic Turkish Studies*, 8(13), 559-575. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5993>
- Çerikan, F. U. (2018). Türk atasözlerinde «demir»in anlamı ve işlevselliği. *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(13), 162-176.
- Çiçek, H. (2003). *Alp Er Tunga Destanı ve Türk mitolojisi*. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Çolak, F. (2010). Yerle ilgili bazı atasözleri ve deyimlerin mitolojik bağlantısı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (28), 171-178.
- Demir, T & Demir, H. (2021). Atasözleri ile mitolojik düşüncenin ilgisi bakımından Türk kültüründe bazı hayvanlar. *Türk Dünyası Akademik Bakış*, 1(1), 70-89.
- Ergin, M. (1992). *Köktürk Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (1997). *Dede Korkut Hikâyeleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (2005). *Oğuz Kağan Destanı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gökçen Kayabaşı, R. & Çini, Ö. (2024). Atasözü ve deyimlerin yaratılış destanlarındaki mitik uzantıları. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 343-52. <https://doi.org/10.53718/gttad.1397972>.
- Has Hacib, Y. (2019). *Kutadgu Bilig*. Ankara: Gençlik Spor Yayınları.
- Karabağ, İ. (2016). Türk ve Alman kültüründe “at” (“at” kelimesini içeren atasözleri ve deyimler). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2).
- Karakuş, N., Alparslan, A. ve Özaydın, V. (2017). Türkçe ve sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan destanların söz varlığı açısından incelenmesi. *Researcher*, 5(1), 171-185.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kâşgarlı Mahmûd (2005). *Divânü Lugâti't-Türk*, (Çev. Seçkin Erdi, Serap Tuğba Yurteser), İstanbul: Kocabalı Yayınevi.
- Kavcar, C. (1996). Anadili eğitimi. *Ana Dili Dergisi*, (1).
- Kocaoluk, O. H. (1983). *Türkçe deyimler sözlüğü*. İstanbul: Kocaoluk Yayınevi.
- Korkmaz, Z. (1995). Kaşgarlı Mahmud ve Divanü Lügat-it Türk. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, (1), Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ögel, B. (2010). *Türk mitolojisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özbay, M. & Melanlıoğlu, D. (2009). Türkçe eğitiminde deyimlerin öğretme ve öğrenme süreci bakımından değerlendirilmesi. *Millî Eğitim*, 38(181), 8-19.
- Özkan, E. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında Türk kültür öğeleri olarak atasözleri ve deyimler. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSH-SR)*, 4(10), 295-300. <https://doi.org/10.26450/jshsr.55>
- Özkan, F. & Özkan, İ. (2017). *Köl Tigin ile Köl İç Çor yazıtlarında geçen “Oplayu Tegmek” ve “Opulu*

- Kirmek*” sözleri hakkında. Halil İncalcık Armağanı, Ankara: TKAE Yayınları.
- Radloff, W. (1995). *Manas Destanı* (Çev. E. Gürsoy). Ankara: Türksoy Yayınları.
- Saraçbaşı, M. E. (2010). *Örnekleriyle büyük deyimler sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Şimşek, P. (2023). Türkçenin anlatım gücü atasözlerinde Türk mitolojisindeki «gök ve yer» kavramı örneği. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 774-796. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1323875>
- Şinasi, İ. *Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye*. (Haz. S. Beyzadeoğlu), Milli Eğitim, İstanbul 2003,
- Tekin, T. (1985). *Tonyukuk Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tezcan, S. & Boeschoten, H. (2001). *Dede Korkut Oğuznameleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tökel, D. A. (2000). *Divan şiirinde mitolojik unsurlar*. Ankara: Akçağ Yayınları, 13-16.
- Tülbentçi, F. F. (1963). *Türk atasözleri ve deyimleri*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitapevleri.
- Türkben, T. (2015). Anlam bilim açısından geçmişten günümüze kadar “gök” kavramının anlamsal yolculuğu. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 265-272.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yutbaşı, M. (2012). *Sınıflandırılmış Türk atasözleri*. İstanbul: Excellence Publishing.

BÖLÜM 13

BESİM AKIMSAR'IN KOVAN (1943-1947) DERGİSİNDE YAYIMLADIĞI “KATIR” VE “DEKOR DEĞİŞTİ!” ADLI HİKÂYELERİ ÜZERİNE YAPISAL VE TEMATİK BİR İNCELEME¹

Feyzanur DEDE²

GİRİŞ: BESİM AKIMSAR VE KOVAN DERGİSİ

Besim Akımsar, 1920 yılında İzmir'in Çeşme ilçesinde doğdu. Eğitimini İzmir Ticaret Lisesi'nde tamamladıktan sonra bir süre ticaret alanında çalıştı. Daha sonra matbaacılık ve yayıncılıkla ilgilendi ve İzmir'de *Gutenberg* isimli bir basımevi ile Kovan Kitabevi'ni faaliyete geçirdi. Yazın hayatına *Çınaraltı* dergisinde yayımladığı hikâyelerle adım atan Akımsar, zamanla kendi yayınladığı *Kovan* dergisinde çalışmalarını sürdürdü. (Kumsar & Teis, 2018)

Hikâyelerinde olay örgüsünden çok, sıradan bireylerin iç dünyalarına ve günlük yaşam kesitlerine odaklandı. Bu yönüyle özellikle İzmir kökenli yazarlar arasında, toplumun günlük gerçekliğini yansıtan bir hikâyeci kimliği edindi. Dört çocuk babası olan Besim Akımsar, 12 Temmuz 2001 tarihinde İzmir'de hayata veda etti. (Kumsar & Teis, 2018)

Akımsar'ın Türk edebiyatına en önemli katkılarından biri, İzmir merkezli kültür ve edebiyat dergisi *Kovan*'ı yayımlaması oldu. 10 Ağustos 1943 tarihinde yayın hayatına başlayan *Kovan*, 1 Ekim 1947'ye kadar yayımlandı ve toplamda 36 sayı çıktı. Akımsar'ın imtiyaz sahibi olduğu bu dergi, yayımlandığı dönemde bir boşluğu doldurdu ve edebî çevrelerde ses getirdi. Nitekim *Kovan* dergisinin

¹ Bu çalışma, “Kovan (1943-1947) Dergisi Üzerine Bir İnceleme” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, feyzaadede@gmail.com., ORCID iD: 0000-0002-5899-3821

tedir. Akımsar, bireyin yalnızlığını, mekânla olan ilişkisi bağlamında ele alarak taşranın birey üzerindeki etkilerini çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu iki hikâyede de kullanılan metaforlar, ironi ve psikolojik derinlik, anlatının çok katmanlı bir yapı kazanmasını sağlamakta, bireyin iç dünyasını edebî bir perspektifle ele alan modernist bir anlatı anlayışına işaret etmektedir.

Akımsar'ın bu iki hikâyesi, bireyin toplumsal ve psikolojik çatışmalarını farklı anlatı teknikleriyle işleyerek, Türk hikâyeciliğinde modernist anlatı ile geleneksel anlatıyı sentezleyen özgün örnekler arasında yer almaktadır. “Katır” hikâyesinde toplumsal gerçekçilik ve bireyin ekonomik kaygıları merkeze alınırken, “Dekor Değiştii” hikâyesinde modern bireyin içsel sorgulamaları ve mekân-insan ilişkisi üzerinden psikolojik derinlik ön plâna çıkmaktadır. Böylece Akımsar, bireyin içsel dünyasını ve toplumla olan gerilimlerini anlatı sanatının imkânlarıyla başarılı bir şekilde aktaran bir hikâyeye anlayışı ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

- Akımsar, B. (1943). Katır. *Kovan*, 1, 19.
- Akımsar, B. (1946). Dekor değışti. *Kovan*, 30-33, 14.
- Aktaş, Ş. (1984). *Roman sanatı ve roman incelemesine giriş*. Ankara: Birlik Yayınları.
- Çetin, N. (2020). *Roman çözümleme yöntemi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetişli, İ. (2016). *Metin tahlillerine giriş 2*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Çiftci, V. (2021). Otantik kendiliğın olanağı. *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, (32), 149.
- Forster, E. M. (2019). *Roman sanatı* (Çev. Ü. Aytür,). İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Freud, S. (2015). *Sevgi ve cinsellik üzerine*. (Çev. Akın Kanat). İzmir: Atlantis Yayınları.
- Gözel, Ö. (2020). Heidegger'de mekânın egzistansiyal anlamı. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 13(1), 77-96.
- Heidegger, M. (2018). *Varlık ve zaman* (Çev. K. H. Ökten). İstanbul: İthaki Yayınları
- Kaçar, E. (2019). Öznenin trajedisi: Aynanın ötesine geçmek. *Uluslararası Mitoloji Sempozyumu Bildirileri*, (Genişletilmiş versiyon). 2019, Ardahan, 77.
- Kovan* (1943), Ön söz. 1(1), 3.
- Mert, H. (1995). İzmir fikir ve sanat adamlarına bir katkı: *Necdet Öklem'in hayatı ve eserleri*. İzmir Araştırmaları Sempozyumu.
- Somar, Z. (1947). İzmir'in fikir hayatı. *Anayol*, 1(1), 15.
- Tekin, M. (2016). *Roman sanatı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Yalçın, M. (2010). *Tanzimattan bugüne edebiyatçılar ansiklopedisi* (1. cilt). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- Kumsar, İ. A. (2018). Besim Akımsar. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* (Teis) (2018). (01.03.2025 Tarihinde, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akimsar-besim> adresinden ulaşılmıştır.)

BÖLÜM 14

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ İLE ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE EĞİTİMİ P4C'NİN TEORİK BAĞLAMDA İLİŞKİLENDİRİLMESİ

“Filozoflar, sorularından vazgeçmemiş çocuklardır.”

Salim DURUKOĞLU¹
Esin GÜNEŞ ŞAHİN²

GİRİŞ

Çoğu insan için derinlemesine düşünmek yerine yüzeysel değerlendirmelerle yetinmek daha kolay ve erişilebilir bir tercihtir. Zihinsel çaba gerektiren süreçlerden kaçınmak, başkalarının fikirlerine ve değerlendirmelerine güvenmek yaygın bir eğilimdir. Neyse ki çocuklar, doğaları gereği bu pasif tutumdan uzak dururlar. Onlar için öğrenme süreci, sadece bir sonuca ulaşmaktan ibaret değildir; sorgulamak, keşfetmek ve anlamlandırmak sürecin kendisini anlamlı kılan unsurlardır. Bir nesneye ya da duruma dair basit bir soru sormakla yetinmezler, aksine o sorunun ardındaki nedenleri keşfetmeye çalışırlar. Bu sorgulayıcı tutum, onların hayal gücünü beslerken aynı zamanda düşünme becerilerini de geliştirir. Çocukların bitmek bilmeyen merakı, yalnızca bilgi edinmelerini değil, bilgiyi anlamlandırmalarını ve yeni sorular üretmelerini de sağlar. Bu nedenle, düşünme sürecinin doğal akışını korumak ve onların sorgulama yetilerini desteklemek, bilişsel gelişim açısından büyük önem taşır. Ne var ki okul hayatına adım attıklarında bu doğal merakları giderek zayıflar. Çünkü artık düşüncelerini şekillendiren ve sınırlandıran belirli otorite figürleri devreye girer. Zamanla, çocuklar zihinsel enerjilerini koruma eğilimi geliştirir ancak bu durum çoğu zaman düşünme becerilerinin gerilemesiyle sonuçlanır. Özgürce sorgulama yerine ezberci yakla-

¹ Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi, salim.durukoglu@inonu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2429-7609

² Doktora Öğrencisi, Millî Eğitim Bakanlığı, Türkçe Öğretmeni, esn.gns.44@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7080-2891

me yetkinliklerini kazanmaları, Türkçe öğretiminin temel hedefleri arasındadır (Tekişik, 1994). Bu süreç, yalnızca akademik gelişime değil, aynı zamanda öğrencilerin topluma uyum sağlayan, üretken, özgüvenli ve hoşgörülü bireyler olmalarına da katkı sunmaktadır. Ana dili eğitiminin bireyin yaşam boyu kullanacağı kalıcı ve işlevsel bir beceri olduğu düşünüldüğünde, bu sürecin planlı ve titizlikle yürütülmesi büyük önem taşımaktadır (Cemiloğlu, 2004). Bu bağlamda P4C yöntemi, katı bir müfredata veya değişmez materyallere bağlı olmadan esnek ve uyarlanabilir bir şekilde uygulanabilmektedir. Öğrencilerin soru sorma ve eleştirel düşünme becerilerini teşvik eden bu yöntem, onların düşünce dünyalarını genişletmekte ve felsefi sorgulamayı günlük yaşamlarının bir parçası hâline getirmektedir. Çocuklarla felsefi soruşturmalar yürütülürken yapılan en büyük hata, bunun zor olduğu ve çocukların bunu yapamayacağı düşüncesidir. Oysa çocuklar için felsefe yapmak, filozofların kavramlarını ezberlemekten ziyade, olayları sorgulamak ve keşfedici düşünme alışkanlığı kazanmaktır.

Sonuç olarak P4C ile desteklenen Türkçe öğretimi, öğrencilerin sorgulayıcı okuma yapmalarını, düşüncelerini tutarlı bir şekilde ifade etmelerini, dinleme sürecinde eleştirel değerlendirmeler yapmalarını ve yazılı anlatım becerilerini güçlendirmelerini sağlamaktadır. Bu yöntem, öğrenmeyi daha etkileşimli, anlamlı ve derinlemesine bir süreç hâline getirerek öğrencilerin akademik ve sosyal yaşamlarında daha bilinçli dil kullanıcıları olmalarına olanak tanımaktadır. Türkçe derslerinde P4C'nin sistemli bir şekilde uygulanması, öğrencilerin bilişsel gelişimlerine, iletişim becerilerine ve eleştirel düşünme yetkinliklerine uzun vadeli katkılar sunabilecek güçlü bir öğretim yaklaşımı olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akkocaoğlu Çayır, N. (2015). *Çocuklar İçin Felsefe eğitimi üzerine nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altunsöz, F. (2021). *Çocuklar İçin Felsefe programının uygulanmasının önemi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Arıcı, A. F., & Ungan, S. (2017). *Yazılı anlatım el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Batu, M. & Kalamın, S. (2018). İletişimde kavramsal çerçeve: 2000 yılı sonrasında Türkiye'deki yayınlar üzerine bir inceleme. *Selçuk İletişim*, 11 (1), 19-39.
- Börklüoğlu, E. (2024). *Çocuklar İçin Felsefe (P4C) uygulamalarının tartışmacı yazma becerisinin geliştirilmesinde kullanılması: Bir eylem araştırması*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Brookhart, S. M. (2021). *Sınıfınızda üst düzey düşünme becerilerini nasıl belirlersiniz?* (Çev. E. C. Aybek). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Cemiloğlu, M. (2004). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: Aktüel Yayıncılık.
- Çotuksöken, B. & Tepe, H. (2013). *Çocuklar İçin Felsefe*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

- Dal, B. (2024). *Çocuklar İçin Felsefe yaklaşımına göre işlenen Türkçe metinleriyle eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Demirel, Ö. (2002). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Eldeleklioğlu Onuk, D. & Avcı, B. (2021). Okuma Becerileri Dersi Öğretim Programının İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 343-359.
- Erik, P. (2014). Teaching the core skills of listening and speaking. USA: ASCD.
- Eroymak, S. (2024). *Çocuklar İçin Felsefe (P4C) uygulamalarının ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin yaratıcı ve eleştirel düşünme eğilimleri üzerine etkisi*. Yüksek lisans, tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Esemen, A. & Sadioğlu, Ö. (2021). İlkokul Türkçe ders kitaplarının eleştirel okuma becerisi açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(3), 436-460.
- Esen, G. (2024). *Çocuklar için felsefe eğitiminin (P4C) ortaokul öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Ferretti, R. P., Andrews Weckerly, S., & Lewis, W. E. (2007). Improving the argumentative writing of students with learning disabilities: Descriptive and normative considerations. *Reading & Writing Quarterly*, 23(3), 267-285.
- Gregory, M. (2008). *Philosophy for children: Practitioner handbook*. Montclair, USA: IAPC Publication.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi: Yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Güneş, F. (2021). *Türkçe öğretimi: Yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karabatak Yılmaz, N. (2023). *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Programı'nın (P4C) ortaokul öğrencilerinin sözlü iletişim becerilerine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Karakaya, Z. (2006). Çocuk felsefesi ve çocuk eğitimi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(4), 23-37.
- Lipman, M. (1981). Philosophy for children. In A. L. Costa (Ed.), *Developing minds: Programs for teaching thinking* (Vol. 2, pp. 35-38). Association for Supervision and Curriculum Development.
- Lipman, M. (2023). *Felsefe okulda* (Çev. M. Kerem). İstanbul: Usturlab.
- Lipman, M., Sharp, A. M. & Oscanyan, F. S. (2023). *Felsefe sınıfta* (Çev. M. Kerem). İstanbul: Usturlab.
- Matthews, G. (2000). *Çocukluk felsefesi* (Çev. E. Çakmak). İstanbul: Gendaş Kültür.
- Matthews, G. B. (2023). *Felsefe ve çocuk* (Çev. M. Bülbül). Ankara: Say Yayınları.
- McCall, C. C. (2017). *Düşünmeyi dönüştürmek* (Çev. K. Gülenç & N. P. Boyacı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- MEB. (2024). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı (5-8. sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Özdemir, M. (2024). *Çocuklar İçin Felsefe (P4C) yöntemiyle gerçekleştirilen yazma eğitiminin ortaokul öğrencilerinin yaratıcı yazma becerisine ve yazma tutumuna etkisi*. Yüksek lisans tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Özensoy, A. U. (2011). *Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, B. (2020). Çocuklar için felsefe neden önemlidir? *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 4(1), 49-61.
- Sormaz Ögüt, F. (2019). *Felsefi düşünmenin önemi ve Çocuklar İçin Felsefe* (Yayımlanmamış doktora tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin T. G. (2023). The effect of body language-centered drama activities on students speaking skills in secondary school Turkish teaching. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 10(3), 762-784.

- Tağa, T. & Ünlü, S. (2013). Yazma eğitiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir inceleme. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 1285-1299.
- Tekışık, H. H. (1994). *İlköğretim Türkçe öğretimi ve 4. sınıf ders kitabı uygulama kılavuzu*. Ankara: Tekışık Yayıncılık.
- Temizkan, M. (2007). Türkçe öğretmenlerinin yazılı anlatım etkinliği çerçevesinde yaptıkları uygulamaların değerlendirilmesi. *Milli Eğitim*, 36(174), 135-154.
- Tok, M. & Ünlü, S. (2014). Yazma becerisi sorunlarının ilkökul, ortaokul ve lise öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(50), 73-95.
- Tunç, A. İ. (2017). Çocuklarla felsefe. *Çocuk ve Medeniyet*, 2(4), 71-90.
- UNESCO. (2007). *Philosophy: A school of freedom teaching philosophy and learning to philosophize: Status and prospects*. Paris.
- Vansielegem, N. & Kennedy, D. (2011). What is philosophy for children, what is philosophy with children after Matthew Lipman? *Journal of Philosophy of Education*, 45(2), 172-182.
- Walker, B., Shippen, M. E., Alberto, P., Houchins, D. E., & Cihak, D. F. (2005). Using the expressive writing program to improve writing skills. *Learning Disabilities Research and Practice*, 20(3), 175-183.
- Wartenberg, T. E. (2018). Küçük çocuklar için büyük fikirler (S. Kurtar & A. K. Gülen, Çev.). Ankara: Sentez Yayıncılık.